

Home Office

Trais yn Erbyn Menywod a Merched Pecyn Cymorth Comisiynu

Canllawiau ar gomisiynu gwasanaethau i gefnogi dioddefwyr¹ a goroeswyr
trais yn erbyn menywod a merched

Mawrth 2022

¹ At ddiben y ddogfen hon, defnyddir y termau 'dioddefwr' a 'goroeswr' yn gyfnewidiol i gyfeirio at y rhai sydd wedi profi VAWG.

© Hawlfraint y Goron 2022

Mae'r cyhoeddiad hwn wedi'i drwyddedu o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored v3.0 ac eithrio lle nodir yn wahanol. I weld y drwydded hon, ewch i nationalarchives.gov.uk/doc/opengovernment-licence/version/3 neu ysgrifennwch at y Wybodaeth Tîm Polisi, Yr Archifau Cenedlaethol, Kew, Llundain TW9 4DU, neu e-bostiwch: psi@nationalarchives.gsi.gov.uk.

Lle rydym wedi nodi unrhyw wybodaeth hawlfraint trydydd parti bydd angen i chi ei chael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw.

Mae'r cyhoeddiad hwn ar gael yn www.gov.uk/government/publications

Dylid anfon unrhyw ymholiadau am y cyhoeddiad hwn atom yn:

Home Office
2 Marsham Street
London
SW1P 4DF

Cydnabyddiaeth

Diolch i bawb sydd wedi cyfrannu at ddatblygu'r pecyn cymorth hwn ac sydd wedi cymryd rhan yn y broses ddatblygu.

Mae canfyddiadau Galwad am Dystiolaeth Trais yn Erbyn Menywod a Merched wedi'u defnyddio i lywio'r diweddariad hwn. Rydym yn hynod ddiolchgar i'r rhai a gyfrannodd at y Galwad am Dystiolaeth ac yn arbennig i'r rhai a rannodd eu profiadau personol yn ddewr.

Diolch hefyd i'r darparwyr gwasanaethau, comisiynwyr a sefydliadau'r sector gwirfoddol a chymunedol sydd wedi cyfrannu a rhoi enghreifftiau o le y gellid cyflawni gwelliant. Diolch yn arbennig i'r sector VAWG arbenigol a Sefydliad Banc Lloyds i Gymru a Lloegr.

Cynnwys

Rhan A: Cyd-destun	5
Adran 1: Ynglŷn â'r pecyn cymorth	5
Adran 2: Diffiniad, polisi a fframwaith deddfwriaethol	7
Rhan B: Y Cylch Comisiynu	16
Adran 3: Dadansoddi	16
Adran 4: Cynllun	34
Adran 5: Gwneud	42
Adran 6: Adolygu	48
Atodiad 1: Allwedd i eirfa ac acronymau	53
Atodiad 2: Adnoddau	54

Rhan A: Cyd-destun

Adran 1: Ynglŷn â'r pecyn cymorth

Mae'r pecyn cymorth hwn yn darparu cyngor i arddangos sut y gellir comisiynu gwasanaethau i fynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod a merched (VAWG) yn effeithiol. Bydd yn ddefnyddiol i **bob comisiynydd** fel canllaw ymarferol i gomisiynu gwasanaethau VAWG yn ogystal â darparwyr gwasanaethau, i ddarparu dealltwriaeth o sut i ddiwallu anghenion comisiynwyr. Pwrpas y pecyn cymorth yw sicrhau y gall gweithwyr proffesiynol gydweithio i ddarparu dull comisiynu effeithiol ar gyfer gwasanaethau i gefnogi unrhyw un y mae unrhyw fath o VAWG yn effeithio arnynt.

Mae'r pecyn cymorth hwn yn canolbwyntio ar gomisiynu'r holl wasanaethau VAWG yn Lloegr ac mae'n berthnasol i asiantaethau sy'n cyflawni swyddogaethau neilltuedig sy'n ymwneud â throeddu, plismona a chyfiawnder yng Nghymru. Dylai cyrff datganoledig a sefydliadau lleol yng Nghymru hefyd gyfeirio at y ddeddfwriaeth Gymreig berthnasol, megis Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015² a chanllawiau cysylltiedig. Mae pecyn cymorth ar wahân a Chanllawiau Statudol ar gyfer comisiynu gwasanaethau VAWG i Gymru hefyd wedi'i ddatblygu i adlewyrchu'r cyd-destun penodol yng Nghymru.³

Dylid nodi nad yw'r pecyn cymorth hwn yn gyfystyr â chyngor cyfreithiol a dylai comisiynwyr gael eu cyngor cyfreithiol eu hunain wrth gomisiynu gwasanaethau.

1.1 Sut i ddefnyddio'r pecyn cymorth

Rydym yn argymhell darllen y ddogfen yn ei chyfanrwydd er mwyn cael dealltwriaeth lawn o ddull system gyfan o gomisiynu gwasanaethau VAWG. Mae ymagwedd system gyfan yn golygu gweithwyr proffesiynol ac asiantaethau gwahanol, Llywodraeth leol a chenedlaethol, elusennau, ac eraill i gyd yn cydweithio i fynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod a merched.

Mae'r ddogfen hon wedi'i datblygu i gefnogi gweithrediad y Datganiad Cenedlaethol o Ddisgwyliadau (NSE) a'i nod yw dwyn ynghyd wybodaeth allweddol i gomisiynwyr ei hystyried wrth ddechrau'r broses o gomisiynu gwasanaethau VAWG arbenigol.

Mae'n bwysig cofio mai dim ond un rhan o daith dioddefwr neu oroeswr yw darpariaeth gwasanaethau a dylai comisiynwyr hefyd fod yn ystyried mater VAWG yn ei gyfanrwydd; gan gynnwys atal, darparu gwasanaethau, erlyn a chyfiawnder, a'r cymorth parhaus y gall fod ei angen ar y dioddefwr neu'r goroeswr.

Ni ddylid defnyddio'r ddogfen hon ar ei phen ei hun ac rydym yn argymhell bod comisiynwyr hefyd yn cyfeirio at yr ystod o wybodaeth sydd ar gael drwy'r adran adnoddau. Yn ogystal,

² [Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol \(Cymru\) 2015 \(legislation.gov.uk\)](https://legislation.gov.uk)

³ [canllawiau-statudol-ar-gyfer-comisiynu-gwasanaethau-vawdasv-yng-nghymru.pdf \(llyw.cymru\)](#)

mae'n bwysig i gomisiynwyr ymgysylltu â darparwyr gwasanaethau arbenigol, y sector VAWG a'r boblogaeth leol.

1.2 Strwythur a chynnwys y pecyn cymorth

Mae'r pecyn cymorth wedi'i strwythuro mewn ffordd sy'n adlewyrchu'r cylch comisiynu (Ffigur 1). Mae gan bob adran strwythur cyffredin sydd yn dechrau gyda chrynodeb byr ac yn gorffen gyda rhai pwyntiau ymarferol, ag adnoddau a awgrymir ar gyfer archwilio pwnc yn fanylach ar ddiwedd y pecyn cymorth. Rydym yn cydnabod, yn ymarferol, y gall rhai o'r cyfnodau hyn ddigwydd ar yr un pryd. Cynhwysir astudiaethau achos i amlygu elfennau o arfer da, yn ogystal â dyfyniadau uniongyrchol gan Alwad am Dystiolaeth Strategaeth VAWG a chomisiynwyr a lywiodd y gwaith hwn.

Ffigur 1: Y cylch comisiynu

Adran 2: Diffiniad, polisi a fframwaith deddfwriaethol

2.1	Diffiniad o VAWG
2.2	Cyflwyniad a fframwaith deddfwriaethol
2.3	Graddfa VAWG
2.4	Cyflawnwyr

2.1 Diffiniad o Drais yn Erbyn Menywod a Merched

Mae 'trais yn erbyn menywod a merched' yn cwmpasu ystod o droseddau annerbyniol a gofidus iawn, gan gynnwys trais rhywiol a throseddau rhywiol eraill, stelcian, cam-drin domestig, cam-drin ar sail 'anrhydedd' (gan gynnwys anffurfio organau cenhedlu benywod, priodas dan orfod a lladd ar sail 'anrhydedd'), 'porn dial' ac 'uwchsgertio', yn ogystal â llawer eraill. Mae'r troseddau hyn yn effeithio'n anghymesur ar fenywod a merched. Gall dynion a bechgyn hefyd fod yn ddioddefwyr trais a cham-drin, a bydd y dulliau a nodir yn y ddogfen hon o fudd i holl ddioddefwyr y mathau hyn o droseddau. Dylid darllen y ddogfen ar y cyd â'r fersiynau diweddaraf o'r Strategaeth Mynd i'r Afael â VAWG, y Cynllun Cam-drin Domestig a'r ddogfen Drawswydraethol Cefnogi Dioddefwyr Gwryw Troseddau yr ystyrir eu bod yn VAWG.⁴

Mae'r troseddau hyn yn niweidiol iawn, nid yn unig oherwydd yr effaith andwyol, hirdymor, y gallant ei chael ar ddioddefwyr, goroeswyr a'u hanwyliaid, ond hefyd oherwydd yr effaith y gallant ei chael ar y gymdeithas ehangach. Mae hyn yn ei dro yn creu costau cymdeithasol ac economaidd sylweddol.⁵

Bydd VAWG yn aml yn cynnwys llawer o wahanol fathau o ymddygiad camdriniol a rheolaethol a ddefnyddir yn fwriadol i reoli person arall, boed yn oedolyn neu'n blentyn, neu i gael pŵer drostynt. Anaml y mae'n brofiad untro, ac yn aml mae'n gwaethygu dros amser. Rydym hefyd yn gwybod bod cyflawnwyr yn fwyaf tebygol o fod yn hysbys i'r person sy'n profi'r cam-drin.

Gall trais a cham-drin effeithio ar bobl o bob oed, gallu, rhywioldeb a chefnidir, a dyna pam ei bod yn hollbwysig i wasanaethau ddiwallu anghenion amrywiol dioddefwyr a goroeswyr. Dylid deall cam-drin hefyd fel achos a chanlyniad anghydraddoldeb rhwng y rhywiau, ac o ganlyniad, mae'n effeithio'n anghymesur ar fenywod a merched. Ar unrhyw gam o fywyd mae'n achosi graddau amrywiol o niwed, bregusrwydd ac anfantais mewn nifer o ffyrdd

⁴ [Datganiad sefyllfa ar ddioddefwyr gwryw troseddau a ystyriwyd yn y strategaeth draws-Lywodraethol ar roi terfyn ar Drais yn Erbyn Menywod a Merched \(VAWG\) \(publishing.service.gov.uk\)](#). I nodi y bydd fersiwn wedi'i diweddarau o'r ddogfen hon yn cael ei chyhoeddi yn 2022.

⁵ [Costau economaidd a chymdeithasol cam-drin domestig - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#), [Cost economaidd a chymdeithasol cam-drin plant yn rhywiol â chyswllt - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

sy'n gorgyffwrdd. Gall hyn gynnwys effeithiau ar iechyd corfforol a meddyliol, niwed i hunan-barch a hyder, ynysu, digartrefedd, a llai o bosibiliadau economaidd. Er enghraifft, ar gyfer dioddefwyr a goroeswyr o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, byddar ac anabl a dioddefwyr a goroeswyr LHDT, gall y materion hyn gael eu gwaethygu gan anghydraddoldebau lluosog a chyd-destun ehangach o allgáu cymdeithasol ac ymleiddio.

Mae cyflawnwyr yn aml yn targedu dioddefwyr o grwpiau ymylol, hyd yn oed os nad ydynt yn perthyn i'r grwpiau hynny eu hunain. Gall menywod sydd â statws mewnfudo ansicr a dim hawl i arian cyhoeddus, er enghraifft, fod yn agored i droseddwyr sy'n gwybod eu bod yn ofni ymgysylltu â gwasanaethau statudol ac nad oes ganddynt wybodaeth am eu hawliau. Mae'n bwysig bod comisiynwyr lleol yn ymwybodol o'r anghenion a'r rhwystrau penodol y gall dioddefwyr mudol eu hwynebu a sicrhau bod y cymorth priodol ar gael. Mae hyn yn cynnwys sefydlu a oes gan ddioddefwyr mudol hawl i arian cyhoeddus, a fydd yn pennu pa wasanaethau cymorth sydd ar gael, neu at ble i gyfeirio.

Gall pobl fyddar ac anabl neu bobl hŷn hefyd brofi unrhyw fath o gam-drin gan y rheini sydd y tu allan i rwydwaith y teulu, er enghraifft, gallai'r cyflawnwr fod yn darparu rhyw fath o ofal. Bydd yn bwysig sicrhau cysylltiadau lleol da rhwng asiantaethau sy'n gweithio gyda phobl hŷn a phobl ag anableddau a gwasanaethau cam-drin domestig a rhywiol i hyrwyddo adnabod ac atgyfeirio. Mae Deddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995 yn ei gwneud yn ofynnol i ddarparwyr gwasanaethau sicrhau y gall pobl ag anableddau ddefnyddio eu gwasanaethau.

Gall pobl LGBT hefyd brofi mathau penodol o gam-drin a allai fod yn rhwystr i geisio cymorth, megis bygythiadau i ddatgelu rhywioldeb neu statws trawsrywiol i deulu neu gydweithwyr. Gall cyflawnwyr y cam-drin fod yn bartneriaid neu'n gyn-bartneriaid neu'n aelodau o'r teulu.⁶

Dylid cymryd pob achos o ddifrif, a rhoi mynediad i bob unigolyn at y cymorth arbenigol, rhyweddol sydd ei angen arnynt. Mae unrhyw fath o drais neu gam-drin yn annerbyniol.

2.2 Cyflwyniad a fframwaith deddfwriaethol

Mae Strategaeth VAWG a Chynllun Cam-drin Domestig y Llywodraeth a'r Datganiad Cenedlaethol o Ddisgwyliadau yn nodi pwysigrwydd comisiynu cydgysylltiedig. Mae'r dogfennau'n nodi'n glir bod mynd i'r afael â'r troseddau hyn yn galw am ddull 'cymdeithas gyfan' a bod rhaid i asiantaethau, lywodraeth leol a chenedlaethol, elusennau, ac eraill gydweithio i sicrhau gwell cydweithio ac ymyriadau mwy effeithiol. Nod Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 yw gwella trefniadau ar gyfer atal trais ar sail rhywedd, cam-drin domestig a thrais rhywiol yn ogystal ag amddiffyn a chefnogi dioddefwyr yng Nghymru.

⁶ [Comisiynu ar gyfer cynhwysiant - Galop - Galop](#)

Ers i'r pecyn cymorth hwn gael ei gyhoeddi gyntaf yn 2016, mae amrywiaeth o waith wedi'i wneud i gefnogi dioddefwyr a goroeswyr, atal troseddu a chryfhau'r systemau sydd ar waith i fynd i'r afael â phob math o VAWG.

Mae Deddf Cam-drin Domestig 2021 ('Deddf 2021')⁷ yn cyflwyno nifer o fesurau newydd i gryfhau amddiffyniadau i'r rhai sydd wedi profi cam-drin. Mae'r rhain yn cynnwys:

- **diffiniad statudol o gam-drin domestig**⁸ sy'n cydnabod yr amrywiaeth o ymddygiadau camdriniol sy'n cwmpasu cam-drin domestig er mwyn sicrhau ei fod yn cael ei ddeall yn iawn gan weithwyr proffesiynol ym meysydd plismona a gorfodi'r gyfraith, iechyd, tai, gofal cymdeithasol ac addysg;
- **cydnabod plant fel dioddefwyr cam-drin domestig yn eu rhinwedd eu hunain** lle maent yn gweld, yn clywed neu'n profi effeithiau cam-drin domestig. Fel y cyfryw mae unrhyw ddyletswyddau perthnasol yn y Ddeddf tuag at ddiodeswyr yn berthnasol yn llawn i blant;
- **sefydlu swydd Comisiynydd Cam-drin Domestig ar gyfer Cymru a Lloegr o dan y gyfraith** i weithredu fel llais annibynnol i ddiodeswyr a goroeswyr a dwyn asiantaethau lleol a'r Llywodraeth i gyfrif; a
- **dyletswydd statudol ar awdurdodau lleol yn Lloegr i ddarparu cymorth i ddiodeswyr cam-drin domestig a'u plant** mewn llochesi a llety diogel arall.⁹

Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ) yn cynyddu cyllid ar gyfer diodeswyr troseddau, gan gynnwys diodeswyr VAWG, i £185 miliwn erbyn 2024-25. Bydd hyn, yn rhannol, yn cynyddu nifer y Cynghorwyr Trais Rhywiol Annibynnol (ISVAs) a Chynghorwyr Trais Domestig Annibynnol (IDVAs) a ariennir gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder i dros 1,000. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder hefyd wedi ymestyn y Gronfa Cymorth Trais hyd at fis Mawrth 2023 i sicrhau bod gan wasanaethau cymorth y sefydlogrwydd cyllid sydd ei angen arnynt i ddiwallu'r galw.

Cyhoeddwyd Cod Dioddefwyr¹⁰ newydd yn 2020 sy'n nodi'n glir faint o gymorth y gall ac y dylai diodeswyr a goroeswyr ei ddisgwyl gan y system cyfiawnder troseddol ac mae Strategaeth Ariannu Dioddefwyr newydd yn cael ei datblygu i weithredu fel fframwaith i gydgyssylltu ac alinio cyllid ar gyfer gwasanaethau cymorth ar draws y Llywodraeth. Bydd y strategaeth yn cyflwyno safonau comisiynu cenedlaethol, metrigau craidd a chanlyniadau. Yn ogystal â hyn, bydd y Llywodraeth yn cyflwyno Bil Dioddefwyr newydd, i warantu bod diodeswyr wrth wraidd y system gyfiawnder droseddol.

Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder hefyd ar hyn o bryd yn darparu cyllid grant blynyddol i Gomisiynwyr Heddlu a Throseddau (PCCs) i gomisiynu gwasanaethau cymorth ymarferol, emosiynol a therapiwtig lleol i ddiodeswyr pob math o drosedd. Ac mae gan Gronfa

⁷ [Deddf Cam-drin Domestig 2021 \(legislation.gov.uk\)](https://legislation.gov.uk)

⁸ Gweler Rhan 1: Diffiniad o Gam-drin Domestig: [Deddf Cam-drin Domestig 2021 \(legislation.gov.uk\)](https://legislation.gov.uk)

⁹ <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-support-within-safe-accommodation>

¹⁰ [Cod Dioddefwyr y Weinyddiaeth Gyfiawnder 2020 \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

Arbenigol y Weinyddiaeth Gyfiawnder (2021-22), gyda Comic Relief, wedi bod yn meithrin gallu sefydliadau arbenigol llai 'gan ac ar gyfer'¹¹ sy'n cefnogi goroeswyr cam-drin domestig a thrais rhywiol sy'n dod o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, sy'n anabl, neu sy'n LGBT.

Rhoddodd Deddf Plant a Gwaith Cymdeithasol 2017 ddyletswydd statudol ar awdurdodau lleol, arweinwyr iechyd a'r heddlu o fewn ardal leol i ffurfio partneriaeth ddiogelu amlasiantaethol newydd.¹² Mae'r partneriaethau hyn yn gweithio gyda'i gilydd, ynghyd ag asiantaethau perthnasol, i ddiogelu a hyrwyddo lles o blant yn eu hardal. Yn 2021 hefyd cyhoeddodd y Llywodraeth Strategaeth Mynd i'r Afael â Cham-drin Plant yn Rhywiol a oedd y gyntaf o'i fath i fynd i'r afael â phob math o gam-drin plant yn rhywiol, cael gwared ar ac atal troseddu a chefnogi dioddefwyr a goroeswyr i ailadeiladu eu bywydau.¹³

Trwy'r Mesur Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a'r Llysoedd bydd y Llywodraeth hefyd yn gosod dyletswyddau newydd ar amrywiaeth o asiantaethau i gydweithio i baratoi strategaeth ar gyfer atal a lleihau trais difrifol. Wrth ddiffinio cwrmpas y strategaethau hyn, bydd ardaloedd lleol yn gallu ystyried a ddylid cynnwys cam-drin domestig a throseddau rhywiol ynghyd â mathau eraill o drais difrifol.¹⁴

Bydd y Bil Iechyd a Gofal yn creu 42 o Systemau Gofal Integredig (ICS) ledled Lloegr. Bydd y rhain yn dyrannu adnoddau, yn cydlynu gwasanaethau ac yn cynllunio mewn ffordd sy'n gwella iechyd y boblogaeth ac yn lleihau anghydraddoldebau rhwng gwahanol grwpiau. Bydd Byrddau Gofal Integredig Statudol (ICBs) yn ymgymryd â'r swyddogaethau comisiynu sydd gan CCGs ar hyn o bryd, tra bydd Partneriaethau Gofal Integredig (ICPs) yn dod â darparwyr a chomisiynwyr gwasanaethau'r GIG ar draws ardal ddaearyddol ynghyd ag awdurdodau lleol a phartneriaid lleol eraill i gynllunio gwasanaethau iechyd a gofal ar y cyd i ddiwallu anghenion eu poblogaeth.

Dylai ymateb i ac atal VAWG fod yn flaenoriaeth strategol i'r ICBs a'r ICPs a dylai fod yn gyfrifoldeb ar bob gweithiwr gofal iechyd proffesiynol sy'n gweithio o fewn system. Disgwylir i ICS gael ymateb cydgysylltiedig, cydweithredol i VAWG ar draws ei hól troed daearyddol.

Mae'r Llywodraeth wedi cyflwyno gwelliant i'r Bil Iechyd a Gofal a fydd yn mynnu y bydd Byrddau Gofal Integredig yn nodi unrhyw gamau y mae'r Bwrdd yn bwriadu eu cymryd i fynd i'r afael ag anghenion penodol dioddefwyr cam-drin (gan gynnwys cam-drin domestig a cham-drin rhywiol, boed yn blant neu'n oedolion)¹⁵.

¹¹ Mae gwasanaethau 'gan ac ar gyfer' yn wasanaethau arbenigol sy'n cael eu cynllunio a'u darparu gan ac ar gyfer y defnyddwyr a'r cymunedau y maent yn ceisio eu gwasanaethu (er enghraifft, goroeswyr o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, dioddefwyr byddar ac anabl a dioddefwyr LHDT).

¹² [Deddf Plant a Gwaith Cymdeithasol 2017 \(legislation.gov.uk\)](https://legislation.gov.uk)

¹³ [Strategaeth Mynd i'r Afael â Cham-drin Plant yn Rhywiol - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk)

¹⁴ [canllawiau drafft - dyletswydd trais difrifol \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

¹⁵ Ar adeg cyhoeddi mae'r gwelliant hwn yn dal i gael ei basio drwy'r Tŷ

Pandemig covid-19

Mae pandemig COVID-19 wedi arwain at her ddigynsail i ddiodefwyr a goroeswyr a'r gwasanaethau sy'n rhoi cymorth iddynt. Fe fu cynnydd amlwg yn y galw am wasanaethau i ddiodefwyr yn ystod y pandemig, er enghraifft:

- Rhwng Ebrill a Mehefin 2020, cofnododd y Llinell Gymorth Cam-drin Domestig Genedlaethol gyfanswm o 40,397 o alwadau a chysylltiadau ar ei chronfa ddata, cynnydd o 65% o gymharu â thri mis cyntaf 2020.¹⁶
- Gwelodd llinell gymorth Respect, sy'n cefnogi cyflawnwyr cam-drin domestig, gynnydd o 62%.¹⁷ mewn galwadau
- Nododd llinell gymorth Karma Nirvana, sy'n cefnogi diodefwyr cam-drin ar sail 'anrhydedd', gynnydd o 64% mewn galwadau yn ystod 2020 o gymharu â 2019.¹⁸
- Mae galwadau a gwe-sgyrsiau i wasanaethau trais a cham-drin rhywiol wedi cynyddu'n sylweddol yn ystod y pandemig gyda chyfuniad o gysylltiadau 167% yn uwch ym mis Mai 2021 o gymharu â mis Mawrth 2020.¹⁹

I gydnabod hyn, darparodd y Llywodraeth £76 miliwn ychwanegol ym mis Mai 2020 i gefnogi diodefwyr cam-drin domestig a rhywiol, plant agored i niwed a'u teuluoedd, a diodefwyr caethwasiaeth fodern, yn ogystal â £2 filiwn ar gyfer cymorth uniongyrchol i linellau cymorth cam-drin domestig a gwasanaethau ar-lein. Yn 2020-21, darparodd y Weinyddiaeth Gyfiawnder becyn cyllid brys gwerth £32 miliwn (daeth rhywfaint ohono o'r gronfa drawslywodraethol o £76 miliwn) i gefnogi gwasanaethau cam-drin domestig a thrais rhywiol yn y gymuned i ddiwallu'r galw a ysgogir gan COVID ledled Cymru a Lloegr.

Mae'r cyllid brys wedi'i gadw yn ei le ar gyfer 2021-22 i barhau i fodloni'r lefelau o alw cynyddol am wasanaethau cymorth i ddiodefwyr cam-drin domestig a thrais rhywiol. Mae'r cronfeydd COVID-19 sydd wedi'u neilltuo wedi'u cyfuno â'r codiadau ychwanegol a dderbyniwyd yn 2021-22 i gefnogi'r galw cynyddol am wasanaethau cymorth i ddiodefwyr cam-drin domestig a thrais rhywiol, sef cyfanswm o £51 miliwn.

Darparodd NHS England ac NHS Improvement £2.5 miliwn hefyd i gefnogi'r sector gwirfoddol gyda gweithgarwch a gallu i ymateb.

'Mae gwasanaethau gan ac ar gyfer arbenigol wedi gweld cynnydd sylweddol yn y galw am gymorth, gan asiantaethau a diodefwyr/goroeswyr yn uniongyrchol, ers y pandemig'

Ymateb i'r Galwad am Dystiolaeth VAWG, 2021

¹⁶ [Cam-drin domestig yn ystod y pandemig coronafeirws \(COVID-19\), Cymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](https://ons.gov.uk)

¹⁷ [Strategaeth mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod a merched - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk)

¹⁸ <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/35610/pdf/>

¹⁹ [Strategaeth mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod a merched - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk)

2.3 Graddfa VAWG

Mae tystiolaeth yn dangos bod menywod a merched yn profi cam-drin domestig, trais rhywiol a mathau eraill o drais a cham-drin yn anghymesur fel cam-drin ar sail 'anrhydedd' a stelcian. Mae'r ystadegau isod yn nodi maint y broblem:

- Mae ystadegau ONS²⁰ ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2020 yn dangos bod 1 o bob 5 o fenywod wedi dioddef ymosodiad rhywiol (neu ymgais i ymosod) yn ystod eu hoes (mae 5% o ddiodefwyr yn ddynion)²¹, roedd dros 27% o fenywod wedi profi cam-drin domestig ers 16 oed. (14% o ddynion)²², ac roedd 20% o fenywod 16-74 oed wedi profi stelcian ers 16 oed (10% o ddynion).²³
- Mae ffigurau troseddu a gofnodwyd gan yr heddlu yn dangos bod yr heddlu wedi cofnodi 872,911 o droseddau (ac eithrio twyll) a amlygwyd fel rhai oedd yn ymwneud â cham-drin domestig yn y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Medi 2021.
- Oherwydd ei nifer uchel o achosion a chyfnod hir o gam-drin, amcangyfrifwyd bod cyfanswm costau cymdeithasol ac economaidd cam-drin domestig yn £66 biliwn ar gyfer y nifer amcangyfrifedig o 1,946,000 o ddiodefwyr a nodwyd yng Nghymru a Lloegr yn y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2017.²⁴
- Mae lladdiad domestig yn cyfrif am oddeutu un rhan o bump o'r holl laddiadau²⁵, ac amcangyfrifir mai cost pob lladdiad i gymdeithas yw £2.2 miliwn (prisiau 2016/17).²⁶
- Mae data Arolwg Troseddau Cyfunol ar gyfer Cymru a Lloegr (CSEW) o fis Mawrth 2017 a 2019 yn amcangyfrif bod 7.1% o blant 10 i 15 oed yn byw mewn cartrefi lle dywedodd oedolyn eu bod wedi profi cam-drin domestig yn ystod y 12 mis blaenorol.²⁷ Fe wnaeth y flwyddyn CSEW a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2018 hefyd ofyn i ddiodefwyr cam-drin gan bartner a oedd rhai plant yn y tŷ wedi clywed neu weld beth ddigwyddodd yn ystod yr erledigaeth ddiweddaraf. O fewn y 40.9% o achosion lle roedd o leiaf un plentyn yn bresennol yn y cartref, roedd un rhan o bump wedi gweld neu glywed yr hyn a ddigwyddodd.²⁸
- Dengys data Arolwg Troseddau Cymru a Lloegr (CSEW) ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2020 fod 1.8% o oedolion 16 i 74 oed (cyfwerth â 773,000 o bobl) wedi dioddef ymosodiad rhywiol²⁹ yn ystod y flwyddyn ddiwethaf; 2.9% o fenywod a

²⁰ Gohiriwyd yr Arolwg Troseddau wyneb yn wyneb ar gyfer Cymru a Lloegr (CSEW) ar 17 Mawrth 2020 oherwydd y pandemig coronafeirws (COVID-19). Fe'i disodlwyd gan Arolwg Troseddau a weithredwyd dros y Ffôn ar gyfer Cymru a Lloegr (TCSEW). Cynlluniwyd y TCSEW yn benodol i barhau i fesur troseddau yn ystod y cyfnod hwn. Arweiniodd pryderon ynghylch cyfrinachedd a diogelu ymatebwyr at eithrio cwestiynau cam-drin domestig o'r arolwg. O ganlyniad, nid yw amcangyfrifon cam-drin domestig ar gael ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2021.

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/bulletins/domesticabuseinenglandandwalesoverview/latest>

²¹ [Mynychder a thueddiadau troseddau rhywiol, Cymru a Lloegr: y flwyddyn yn diweddu Mawrth 2020 - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](#)

²² [Nifer yr achosion o gam-drin domestig a thueddiadau, Cymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](#)

²³ [Stelcian: canfyddiadau Arolwg Troseddau Cymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](#)

²⁴ [Y Swyddfa Gartref. Costau economaidd a chymdeithasol cam-drin domestig.](#)

²⁵ [Lladdiad yng Nghymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](#)

²⁶ Y Swyddfa Gartref. 2019. [Costau economaidd a chymdeithasol cam-drin domestig - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#) Mae costau yn cwmpasu pob math o ddynladdiad.

²⁷ [Yn agored i erledigaeth yn ystod plentynod yng Nghymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](#)

²⁸ [Cam-drin gan bartneriaid yn fanwl, Cymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](#)

²⁹ Mae ymosodiadau rhywiol a fesurir gan y CSEW yn cyfuno trais rhywiol (gan gynnwys ymdrechion), ymosodiad trwy dreiddio (gan gynnwys ymdrechion), dinoethiad anwedus a chyffwrdd rhywiol digroeso a brofir gan bobl dros 16 oed.

0.7% o ddynion.³⁰ Yn yr un flwyddyn, amcangyfrifwyd bod 139,000 o ddioddefwyr trais rhywiol (gan gynnwys ymdrechion), 132,000 ohonynt yn fenywod.³¹

- Dangosodd y CSEW (ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2017 a'r flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2020 gyda'i gilydd) fod llai nag 1 o bob 6 dioddefwr treisio benywaidd rhwng 16 a 59 oed, a oedd wedi profi trais rhywiol ers 16 oed, wedi'i riportio i'r heddlu.³²
- Ar gyfer yr amcangyfrif o 122,000 o droseddau treisio yn 2015/16, amcangyfrifodd y Swyddfa Gartref mai cyfanswm y gost economaidd-gymdeithasol oedd £4.8 biliwn (oddeutu £5.5 biliwn ym mhrisiau heddiw).³³
- Amcangyfrifodd CSEW 2019/20 fod 7.5% o oedolion 18 i 74 oed wedi profi cam-drin rhywiol cyn 16 oed (3.1 miliwn o bobl).³⁴
- Amcangyfrifir bod 137,000 o fenywod a merched yn byw gyda chanlyniadau FGM yn y DU.³⁵ Rhwng Ebrill 2015 a Medi 2021, roedd 28,765 o fenywod a merched a oedd wedi profi FGM wedi'u gweld yng ngwasanaethau'r GIG yn Lloegr lle'r oedd FGM yn berthnasol i'w presenoldeb.³⁶
- Mae data gan Uned Priodasau Dan Orfod y Swyddfa Gartref a'r Swyddfa Dramor, y Gymanwlad a Datblygu (FCDO) ar y cyd yn dangos bod yr Uned wedi rhoi cyngor neu gymorth rhwng Ionawr a Rhagfyr 2020 mewn 759 o achosion yn ymwneud â phriodas dan orfod posibl.³⁷
- Mae data'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn dangos, hyd yn hyn, bod dros 3000 o Orchmynion Amddiffyn Priodas dan Orfod a dros 700 o Orchmynion Amddiffyn FGM wedi'u gwneud ers eu cyflwyno yn 2008 a 2015.³⁸
- Amcangyfrifodd CSEW 2019/20 fod 3.6% o oedolion 16-74 oed wedi profi stelcian yn ystod y flwyddyn ddiwethaf - sy'n cyfateb i amcangyfrif o 1.5 miliwn o ddioddefwyr - 977,000 o fenywod a 526,000 o ddynion.³⁹

³⁰ [Trosolwg o droseddau rhywiol yng Nghymru a Lloegr](#) - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ons.gov.uk)

³¹ [Trosolwg o Droseddau Rhywiol yng Nghymru a Lloegr](#): y flwyddyn yn diweddu Mawrth 2020 - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ons.gov.uk)

³² [Natur ymosodiad rhywiol drwy dreisio neu dreiddiad, Cymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol](#) (ons.gov.uk)

³³ [Y Swyddfa Gartref, Costau economaidd a chymdeithasol trosedd ail argraffiad](#). Sylwch fod cyfanswm y costau sydd wedi'u huwchraddio i brisiau 2021/22 ond yn cyfrif am newidiadau mewn chwyddiant ac nid ydynt yn ystyried newidiadau posibl eraill mewn mynychder a chostau uned amcangyfrifedig troseddu.

³⁴ [Cam-drin plant yn rhywiol yng Nghymru a Lloegr: y flwyddyn yn diweddu Mawrth 2019 - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol](#) (ons.gov.uk)

³⁵ [Diweddarau a gwella amcangyfrifon o nifer yr achosion o anffurfio organau cenhedlu benywod yng Nghymru a Lloegr](#) (city.ac.uk)

³⁶ [Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod](#) - NHS Digital Lle gwyddys pryd y digwyddodd eu FGM, roedd y rhan fwyaf o'r menywod a'r merched hyn o dan 18 oed pan wnaed yr FGM. Yn y rhan fwyaf o achosion mae bwlch hir o'r adeg y cynhaliwyd yr FGM, i'r adeg y casglwyd gwybodaeth am yr FGM hwnnw gan y GIG. [Mae hyn oherwydd bod FGM yn cael ei weld amlaf gan y GIG pan yw unigolyn ag FGM yn mynychu clinig mamolaeth neu obstetreg, flynyddoedd yn ddiweddarach, fel oedolyn]

³⁷ <https://www.gov.uk/government/statistics/forced-marriage-unit-statistics-2020>

³⁸ <https://www.gov.uk/government/statistics/family-court-statistics-quarterly-april-to-june-2021>

³⁹ [Stelcian: canfyddiadau Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](#);

- Dangosodd y CSEW fod pobl anabl rhwng 16 a 74 oed yn y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2020 yn fwy na dwywaith yn fwy tebygol o fod wedi dioddef cam-drin domestig, stelcian neu dreisio na phobl heb anabled. ⁴⁰
- Mae data CSEW yn dangos y gallai unigolion o grwpiau lleiafrifoedd ethnig fod yn fwy tebygol o ddioddef rhai mathau o VAWG. Er enghraifft, ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2018 a'r flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2020 gyda'i gilydd, dangosodd y CSEW fod y rhai yn y grwpiau ethnig Du neu Ddu Prydeinig a Chymysg yn fwy tebygol na'r rhai yn y grwpiau ethnig Gwyn, Asiaidd neu Arall o brofi ymosodiad rhywiol. ⁴¹
- Wrth ystyried cyfeiriadedd rhywiol, roedd pobl hoyw, lesbiaidd neu ddeurywiol yn fwy tebygol o ddioddef cam-drin domestig na phobl heterorywiol. Roedd hyn hefyd yn wir am stelcian, trais rhywiol a threisio. ⁴²
- Mae'r Ganolfan Arbenigedd ar Gam-drin Plant yn Rhywiol yn amcangyfrif bod o leiaf 15% o ferched yn profi cam-drin plant yn rhywiol cyn 16 oed, o'i gymharu â 5% o fechgyn (er bod y rhan fwyaf o gam-drin plant yn rhywiol yn gudd ac nad yw byth yn cael ei riportio na'i ddatgelu gan asiantaeth swyddogol). ⁴³

2.4 Cyflawnwyr

Mae'r NSE, y Strategaeth VAWG a'r Cynllun Cam-drin Domestig yn nodi'n glir y dylid dal troseddwr i gyfrif am eu hymddygiad mewn ffordd effeithiol a diogel.

Gall ymyriadau cyflawnwyr, lle cânt eu defnyddio'n briodol ac yn ddiogel, helpu i leihau difrifoldeb ymddygiad camdriniol pellach gan y cyflawnwr, lleihau'r risg i'r dioddefwr sy'n oedolyn a mynd i'r afael â'r effaith a gaiff ymddygiad camdriniol ar unrhyw ddioddefwr sy'n blant.

Yn y Cynllun Cam-drin Domestig, mae'r Llywodraeth wedi nodi ei bwriad i ddyfeisio a chyhoeddi set o Safonau'r Llywodraeth ar gyfer ymyriadau sy'n gweithio gyda chyflawnwyr cam-drin domestig. Bydd y safonau hyn yn nodi'r fframwaith ar gyfer arfer gorau a'r isafswm a ddisgwylir o ran ansawdd ar gyfer ymyriadau sy'n gweithio gyda chyflawnwyr, gan roi diogelwch dioddefwr a'u plant yn greiddiol iddo. Yn ddelfrydol, dylai rhaglenni cyflawnwyr hefyd gael eu hachredu gan Respect⁴⁴ lle bo hynny'n berthnasol ac ystyried rhaglenni sy'n targedu'r cyflawnwyr mwyaf cyson neu fwyaf difrifol, megis Drive.⁴⁵

Mae safonau sector eraill hefyd y gellir achredu gwasanaethau oddi tanynt i sicrhau bod y gwasanaethau a gomisiynir ganddynt yn ddiogel, yn effeithiol ac yn darparu canlyniadau da i oroeswyr a'u plant (gweler Atodiad 2 am ragor o wybodaeth). Yng Nghymru, mae

⁴⁰ [Mynychder a thuaddiadau troseddau rhywiol, Cymru a Lloegr: y flwyddyn yn diwedd Mawrth 2020; Mynychder a thuaddiadau cam-drin domestig, Cymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\); Mynychder troseddau rhywiol a nodweddion dioddefwyr, Cymru a Lloegr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\).](#)

⁴¹ <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/sexualoffencesprevalenceandtrendsenlandandwales/yearendingMarch2020/relateddata>

⁴² [Nifer yr achosion o gam-drin domestig a nodweddion dioddefwyr - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](#)

⁴³ [Mesur graddfa a natur CSA - Canolfan CSA](#)

⁴⁴ [Safon Respect | Respect](#)

⁴⁵ [Amdanom ni – Prosiect Drive](#)

Llywodraeth Cymru wedi datblygu set o safonau a chanllawiau mewn perthynas â chomisiynu gwaith gyda chyflawnwyr VAWG. Mae Safonau Gwasanaeth Cyflawnwyr Llywodraeth Cymru⁴⁶ wedi'u cynllunio i sicrhau bod gwasanaethau cyflawnwyr VAWG o ansawdd uchel ac yn debygol o fod yn effeithiol ac yn lleihau'r risg o niwed pellach i gyfranogwyr, dioddefwyr/goroeswyr a dioddefwyr/goroeswyr posibl, staff ac unigolion perthnasol eraill.

Dylai comisiynwyr sicrhau bod unrhyw ymyrraeth ar gyfer y cyflawnwr yn cael ei wneud yn ogystal â darparu cymorth digonol ar wahân i unrhyw ddiodefwyr cysylltiedig. Mae'n bosibl bod gan y cyflawnwyr eu hunain drawma a/neu anghenion cymhleth o'r gorffennol a bod angen ymyriadau arbenigol arnynt i sicrhau yr eir i'r afael â nhw fel bod y risg o ailadrodd ymddygiad yn cael ei leihau neu ei ddileu wrth i wasanaethau frwydro i gydbwysu anghenion.

Mae ymagwedd teulu cyfan sy'n mynd i'r afael ag anghenion y diodefwyr a'r cyflawnwyr ill dau yn hanfodol ar gyfer mynd i'r afael ag achos gwreiddiol trais neu gam-drin. Gan fod effeithiau gwrthdaro a thrais domestig yn effeithio ar yr uned deulu gyfan, dylai'r cymorth a'r ymyriadau a ddarperir fod wedi'u cyfeirio o amgylch y teulu mewn ffordd gyfannol.

⁴⁶ [safonau-gwasanaeth-cyflawnwyr.pdf \(llyw.cymru\)](#)

Rhan B: Y Cylch Comisiynu

Adran 3: Dadansoddi

- 3.1 Cyflwyniad
- 3.2 Asesiad o anghenion
- 3.3 Mapio darpariaeth
- 3.4 Mapio gwariant
- 3.5 Cyfleoedd ar gyfer comisiynu ar y cyd
- 3.6 Cyllidebau cyfun
- 3.7 Cyllid seiliedig ar grantiau
- 3.8 Cydgynhyrchu gwasanaethau
- 3.9 Y broses gaffael
- 3.10 Pwyntiau ymarfer
- 3.11 Astudiaeth Achos: Bwrdeistref Sutton yn Llundain
- 3.12 Astudiaeth Achos: Surrey

3.1 Cyflwyniad

Mae'r adran gyntaf hon o'r pecyn cymorth yn disgrifio'r dull cychwynnol o gomisiynu ac mae'n cynnwys rhai agweddau pwysig: mapio darpariaeth, mapio gwariant, cyfleoedd ar gyfer comisiynu ar y cyd comisiynu, cyllidebau cyfun a chyllid seiliedig ar grantiau. Mae'n rhoi trosolwg o rai o'r gweithgareddau sy'n sail i ymagwedd gomisiynu gydwethredol llwyddiannus.

Ar ddechrau'r broses gomisiynu, dylid ystyried anghenion defnyddwyr gwasanaethau, darparwyr gwasanaethau a chymunedau lleol, drwy ddatblygu asesiad o anghenion a llunio manyleb ar gyfer modelau darparu gwasanaethau. Bydd hyn yn golygu bod **pob grŵp, yn arbennig y rhai mwyaf ymylol, yn cael cyfleoedd i gymryd rhan yn y broses drwy ymgynghori eang, hygyrch ac ystyrlon**, a allai, er enghraifft, gynnwys chwarae rhan weithredol yn y gwaith o farcio dogfennau tendro a chyfweld â darpar ddarparwyr gwasanaethau. Dylid ystyried **buddsoddi mewn meithrin gallu** drwy gydol y broses. Dylai ymgynghori gynnwys pawb yr effeithir arnynt gan y troseddau hyn. Dylai'r ymagwedd at gomisiynu gael ei fframio'n gryf mewn ymagwedd sy'n seiliedig ar gydraddoldeb, ar draws pob agwedd ar y cylch comisiynu, er mwyn sicrhau ymgynghoriad sy'n seiliedig ar gydraddoldeb. Dylai comisiynu fod yn dryloyw ac yn deg bob amser a hwyluso cyfranogiad yr ystod ehangaf o randdeiliaid.

Mae rhanddeiliaid ehangach yn hollbwysig i'r cam hwn o'r cylch comisiynu, gan gynnwys partneriaid yn yr heddlu, y sector iechyd, y sector tai, y sector addysg, elusennau a sefydliadau cymunedol. Mae sicrhau bod **amser ac adnoddau digonol yn cael eu dyrannu** ar gyfer yr ymgynghoriad hwn yn arbennig o bwysig wrth ymgysylltu â gwasanaethau arbenigol llai gyda nifer fach o weithwyr. Mae'r gwasanaethau hyn yn debygol o fod ag arbenigedd penodol ar faterion sy'n effeithio ar gymunedau lleol a **dylai comisiynwyr sicrhau y ceisir arbenigedd gan ystod o wasanaethau 'gan ac ar gyfer'** er mwyn sicrhau eu bod yn ymateb i'r anghenion amrywiol ymhlith dioddefwyr a goroeswyr.

Dylai ymgysylltu â defnyddwyr gwasanaeth gynnwys costau talu (e.e. eu costau teithio, gofal plant a chyfieithu ar y pryd, gan ystyried hygyrchedd lleoliadau a deunyddiau) a dylai amseriad ymgynghoriadau ystyried ffactorau megis oriau ysgol a gwyliau crefyddol a chymunedol. Dylai comisiynwyr hefyd ofalu nad ydynt yn ail-drawmateiddio dioddefwyr a goroeswyr sy'n rhannu eu profiadau.

3.2 Asesiad o anghenion

Mae'r asesiad o anghenion yn helpu i sicrhau bod anghenion penodol dioddefwyr, goroeswyr a defnyddwyr gwasanaeth yn cael eu deall yn llawn fel nad yw unigolion yn cael eu rhoi mewn ymateb gwasanaeth generig (a allai arwain at gynnydd mewn anghenion a risg a sy'n galw am ymateb mwy dwys). Mae'n amlygu'r golwg trosfwaol o angen a dylai lywio datblygu strategaeth a bwriadau comisiynu – gweler Adran 4.

'Mae'n ddyletswydd ar ardaloedd lleol i adnabod eu boblogaeth leol a'r anghenion sy'n codi ohoni'

Ymateb Galwad VAWG am Dystiolaeth, 2021

Mae cynnal asesiad o anghenion VAWG penodol hefyd yn rhoi cyfle i gynnwys defnyddwyr gwasanaeth presennol neu ddarpar ddefnyddwyr gwasanaeth yn y broses gynllunio. Mae'n bwysig, lle bo'n berthnasol, bod plant a phobl ifanc hefyd yn cael eu cynnwys mewn ffordd briodol, er enghraifft, drwy wasanaethau arbenigol yn gweithio gyda nhw. Mae gwybodaeth a phrofiad defnyddwyr gwasanaeth yn hanfodol a bydd yn adeiladu ar yr hyn a wyddys eisoes am deithiau tuag at adfer, bylchau a chyfleoedd a gollwyd a dylid ei ategu gan ddata o bob ffynhonnell. (gan gynnwys gwasanaethau arbenigol lleol a chenedlaethol). Drwy wneud hyn, gellir mabwysiadu agwedd ymatebol at gomisiynu gwasanaethau. **Mae prawfesur cydraddoldebau a gwirio synnwyr** eich asesiad o anghenion a'r argymhellion dilynol yn rhan hanfodol o'r broses sicrhau nad yw'r data'n cael ei gamddechongli na'i ddadansoddi mewn ffyrdd a allai achosi niwed. Mae hyn yn cynnwys sicrhau cydymffurfiaeth â'r gofynion o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 (gweler adran 4.3).⁴⁷

Dylai comisiynwyr awdurdodau lleol fod yn ymwybodol wrth gynnal asesiad o anghenion VAWG o'r dyletswyddau cyfreithiol penodol yn Rhan 4 o Ddeddf Cam-drin Domestig 2021

⁴⁷ [Deddf Cydraddoldeb 2010 \(legislation.gov.uk\)](https://legislation.gov.uk)

a'r Canllawiau Statudol cysylltiedig⁴⁸ i asesu anghenion cymorth pob dioddefwr cam-drin domestig a'u plant mewn llety diogel o fewn a thu allan i'w hardal leol. Gellid cynnwys hyn fel pennod mewn asesiad ehangach o anghenion VAWG ar yr amod ei fod yn bodloni gofynion y dyletswyddau newydd.

Bydd asesiad anghenion effeithiol yn cynnwys y dilynol:

- Profiad y goroeswr ar wahanol adegau yn eu taith.
- Profiad gwasanaeth arbenigol lleol o, a data ynghylch angen a bylchau – nid yw llawer o ddioddefwyr a goroeswyr yn adrodd am brofiadau o drais a cham-drin i asiantaethau statudol felly mae gwybodaeth gan sefydliadau arbenigol (gan gynnwys gwasanaethau 'gan ac ar gyfer' a allai gynnig arbenigedd penodol ar faterion sy'n effeithio ar gymunedau lleol), yn hanfodol i feithrin dealltwriaeth.
- Data ansoddol a meintiol wedi'u dadgyfuno o wasanaethau'r sector cyhoeddus – yn arbennig gwasanaethau gofal cymdeithasol plant, gofal cymdeithasol oedolion, tai a digartrefedd a gwasanaethau camddefnyddio sylweddau.
- Lle mae ar gael, tystiolaeth o angen a gymerir o'r sector iechyd i gynnwys adrannau damweiniau ac achosion brys, gwasanaethau mamolaeth, gwasanaethau iechyd meddwl, gwasanaethau camddefnyddio sylweddau, gwasanaethau ymwelwyr iechyd, gwasanaethau iechyd rhywiol, Canolfannau Atgyfeirio Ymosodiadau Rhywiol, meddygon teulu a fferyllfeydd.
- Demograffeg y boblogaeth ac felly amcangyfrif o lefelau angen demograffig.
- Tystiolaeth o angen a gymerir, er enghraifft, o Adolygiadau Dynladdiad Domestig, adolygiadau achosion difrifol, adroddiadau HMICFRS ar VAWG ac adroddiadau camfanteisio'n rhywiol ar blant.

'Rhaid i wasanaethau arbenigol cymunedol a llochesau gael eu comisiynu gan ddefnyddio'r 'model gan ac ar gyfer' sy'n adlewyrchu'r cymunedau maent yn eu cefnogi'

Ymateb Galwad VAWG am Dystiolaeth, 2021

Sut bynnag y cesglir data, ar y diwedd, dylai pob comisiynydd allu ateb 4 cwestiwn:

- Beth mae unigolion sy'n rhan o'r gymuned leol yn ei nodi fel eu hanghenion?
- Pa anghenion nad ydynt yn cael eu diwallu?
- A yw'r angen a nodir yn cyd-fynd â'ch strategaeth bresennol?
- A oes gan gomisiynwyr y wybodaeth, y sgiliau a'r profiad i ymgynghori â defnyddwyr gwasanaethau y mae trais a cham-drin yn effeithio arnynt?

⁴⁸ <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-support-within-safe-accommodation>

Os oes bwlch yn yr wybodaeth hon, dylai comisiynwyr **geisio cyngor a chymorth arbenigol gan y sector VAWG arbenigol, gan gynnwys gwasanaethau ‘gan ac ar gyfer’**. Os yw comisiynwyr am ymgynghori mewn ffordd ystyrlon ac effeithiol â defnyddwyr gwasanaethau, dylid ystyried p’un yw’r dull gorau i gyflawni hyn – efallai mai un opsiwn fyddai comisiynu sgiliau arbenigwr sector arbenigol – gweler Atodiad II.

Materion eraill i fod yn ymwybodol ohonynt:

Er y gall Asesiadau Anghenion Strategol ar y Cyd helpu i nodi rhai anghenion, maent fel arfer yn canolbwyntio ar anghenion iechyd a gofal cymdeithasol. Yn yr un modd, gall Asesiadau Strategol a luniwyd gan Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol, Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddau (PCCs) a Heddluoedd ganolbwyntio ar ddata troseddau a gofnodwyd gan yr heddlu, nad yw o reidrwydd yn cynrychioli mynychder gwirioneddol y troseddau hyn – er enghraifft, nid yw data troseddau a gofnodwyd gan yr heddlu yn cofnodi achosion lle nad yw dioddefwr wedi adrodd i’r heddlu. Felly, asesiad anghenion penodol ar gyfer VAWG sy’n ymgorffori’r ffynonellau data hyn fyddai fwyaf effeithiol ffordd o ddadansoddi anghenion dioddefwyr a goroeswyr.

Ni fydd llawer o ddioddefwyr a goroeswyr VAWG yn dweud wrth neb beth sydd wedi digwydd iddynt. Er enghraifft, dangosodd y CSEW ar gyfer y blynyddoedd a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2017 a mis Mawrth 2020 gyda’i gilydd, a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021, fod llai nag un o bob chwech (16%) o ddioddefwyr a brofodd ymosodiad rhywiol trwy dreisio neu dreiddiad (gan gynnwys ymdrechion) ers oedran. 16 mlynedd wedi rhoi gwybod i’r heddlu am yr ymosodiad.⁴⁹ Dywedodd ymatebwyr i arolwg dioddefwyr a goroeswyr y Llywodraeth a gynhaliwyd fel rhan o’r Cais Strategaeth VAWG am Dystiolaeth eu bod wedi ceisio cymorth o amrywiaeth eang o ffynonellau, gyda’r mwyaf aml yn ffrind (72%) . Roedd y rhesymau a roddwyd dros beidio ag adrodd i’r heddlu yn cynnwys nad oeddent yn credu y byddai unrhyw beth yn cael ei wneud gan y system cyfiawnder troseddol (46%), embaras (40%), ac ofn peidio â chael eu credu (33%).⁵⁰ Mae’r canfyddiadau hyn yn adleisio y rhai a geir mewn ymchwil arall, ar gyfer er enghraifft, mewn astudiaeth am ddioddefwyr a goroeswyr trais rhywiol a’r system cyfiawnder troseddol. Dywedodd 95% o’r rhai na wnaeth adrodd i’r heddlu fod y ffaith nad oeddent yn meddwl y byddent yn cael eu credu yn rheswm allweddol dros eu penderfyniad.⁵¹

Mae’n bosibl na fydd y rhai sy’n gwneud datgeliad yn mynd at y gwasanaethau statudol (yr heddlu, gweithwyr iechyd proffesiynol ac ati) am gymorth ac yn hytrach gallant ddibynnu ar asiantaeth cymorth arbenigol. Bydd cynnal asesiad anghenion VAWG penodol felly’n galluogi i fylchau gael eu nodi a’r holl wybodaeth i gael ei chasglu am y gwasanaethau sydd ar gael i’r rhai sydd angen eu cyrchu.

⁴⁹ <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/bulletins/sexualoffencesinenglandandwalesoverview/march2020>

⁵⁰ [Mynd i’r afael â thrais yn erbyn menywod a merched \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

⁵¹ [OVC-Rape-Survivors-and-the-Criminal-Justice-System.pdf](#)

'Rwy'n gwybod faint mae dioddefwyr a goroeswyr yn gwerthfawrogi'r cymorth a gânt gan wasanaethau cam-drin domestig arbenigol, annibynnol. Mae'r gwasanaethau hyn yn dod â chyfoeth o brofiad ac arbenigedd, a gwerth ychwanegol trwy gysylltiadau â'u cymuned, ac yn hollbwysig, annibyniaeth oddi wrth asiantaethau statudol. Yr annibyniaeth hon sydd yn meithrin ymddiriedaeth gyda phobl sy'n destun cam-drin domestig, ac yn eirioli'n effeithiol ar eu rhan. Byddwn yn disgwyl i'r meysydd gorau gomisiynu eu gwasanaethau i ddarparu trydydd sector arbenigol – gan gynnwys gwasanaethau sy'n cael eu rhedeg gan ac ar gyfer cymunedau ymylol– i wneud defnydd o'u harbenigedd ac i roi'r cymorth gorau i oroeswyr.'

Comisiynydd Cam-drin Domestig, 2022

3.3 Darpariaeth mapio

Yn dilyn yr asesiad o anghenion, mae angen mapio gwasanaethau presennol yn lleol. Mae **deall y ddarpariaeth bresennol** (gwasanaethau a gomisiynir a heb eu comisiynu) yn rhan annatod o'r cylch comisiynu. Bydd yn helpu comisiynwyr i nodi bylchau yn y gwasanaeth, deall yr hyn sydd ei angen, gan bwy a phryd. Dylai'r ymarfer mapio lywio prosesau cynllunio gwasanaethau yn y dyfodol. Mae'n bwysig cynnwys holl wasanaethau'r sector cyhoeddus a gwirfoddol yn yr ymarfer mapio.

Trwy'r ymarfer mapio, mae angen i gomisiynwyr ganfod:

- Beth yw'r llwybrau nodweddiadol ar gyfer dioddefwyr a goroeswyr a beth yw'r lefelau gwahanol o angen – gan gynnwys pwynt argyfwng drwedd i gymorth ac adferiad hirdymor? Gallai llwybrau edrych yn wahanol ar gyfer gwahanol gymunedau a grwpiau o ddioddefwyr a goroeswyr.
- Beth yw'r meini prawf a'r bylchau presennol?
- Sut mae gwasanaethau'n diwallu anghenion defnyddwyr gwasanaeth ac yn blaenoriaethu eu diogelwch, eu diogeledd a'u hurddas?
- Pa wasanaethau sy'n cyd-fynd yn dda ag anghenion y boblogaeth?
- Pa wasanaethau a pholisïau sydd angen eu newid i sicrhau amrywiaeth a mynediad teg?
- A oes unrhyw ddyblygu a/neu fylchau yn y system? A oes gwasanaethau lle nad yw ansawdd o safon ddigon uchel ac nad yw anghenion goroeswyr yn cael eu diwallu?
- Beth yw costau gwasanaethau ac a ydynt yn cael eu talu'n llawn gan gyllid ar hyn o bryd? Pa mor effeithiol ydyn nhw? Ydyn nhw'n werth da am arian? **Ni ddylid cymryd bod gwerth am arian yn golygu'r gost uned isaf - dylai comisiynwyr ystyried goblygiadau cost llawn ac arbedion gwasanaeth, gan gydnabod, er enghraifft, y gallai fod gan wasanaethau arbenigol 'gan ac ar gyfer' gost uned**

uwch ond eu bod yn darparu cymorth mewn ffordd na all eraill, ac a all leihau costau i wasanaethau eraill ymhellach ymlaen.⁵²

Drwy'r ymarfer mapio, dylai fod gan gomisiynwyr **ddealltwriaeth drylwyr o gryfderau a gwendidau'r ddarpariaeth bresennol** a sgiliau, cymwyseddau a galluoedd y gweithlu (gweler Safonau Cenedlaethol Craidd a Rennir yn Atodiad II). Dylai'r broses hefyd helpu i nodi unrhyw botensial ar gyfer arloesi a datblygu, trwy archwilio'r sylfaen dystiolaeth ar gyfer newid a gwelliant. Bydd hyn yn galluogi comisiynwyr i archwilio sut y gellir datblygu neu ad-drefnu gwasanaethau, wedi'i seilio ar ddealltwriaeth o brofiadau defnyddwyr gwasanaethau o'r darpariaethau sydd ar gael.

3.4 Gwariant Mapio

Ochr yn ochr â'r broses o fapio gwasanaethau, dylid hefyd dadansoddi'r gwariant presennol ar ddarpariaeth arbenigol ac ar ymateb i VAWG ar draws gwasanaethau cyhoeddus. Mae'n debygol bod darparwyr gwasanaeth yn cael eu hariannu o amrywiaeth o wahanol ffrydiau ariannu a chomisiynwyr, o PCCs, awdurdodau iechyd a lleol yn ogystal ag ymddiriedolaethau a sefydliadau preifat sy'n rhoi grantiau (yn ogystal â chynnal eu gwaith codi arian eu hunain). Bydd casglu data gan gomisiynwyr a darparwyr gwasanaethau yn helpu i greu darlun o gyllidebau pwy sy'n talu am y gwasanaethau presennol a ddarperir, hyd y ddarpariaeth ar gyfer gwahanol wasanaethau a ariennir a chyfanswm yr arian sydd ar gael i ariannu gwasanaethau mewn ardal ac a yw hyn yn diwallu cost lawn y gwasanaeth. Mae'r dadansoddiad hwn yn hollbwysig er mwyn nodi cyfleoedd ar gyfer comisiynu ar y cyd a chyfuno cyllidebau. Bydd hefyd yn cefnogi'r cyfle i gynnig sefydlogrwydd a chyfleoedd ar gyfer datblygu yn y sector arbenigol drwy ddarparu cyllid tymor hwy.

Mae tystiolaeth yn dangos y bydd mwyafrif y rhai a letyir mewn llochesi yn dod o'r tu allan i'r ardal.⁵³ I lawer o oroeswyr sy'n ffoi rhag cam-drin domestig, bydd eu diogelwch uniongyrchol rhag niwed yn dibynnu ar fynediad i le diogel, cyfrinachol y tu allan i'r awdurdod lleol lle maent fel arfer yn byw. Mae angen cysylltu llochesi lleol â rhwydwaith cenedlaethol o ddarpariaeth, yn ogystal â bod yn gadwrfeydd o wybodaeth ac arbenigedd lleol. Mae cyfyngu mynediad i lochesi yn seiliedig ar gymdogaeth yn peryglu gallu'r rhwydwaith cenedlaethol hwn i weithredu'n effeithiol a darparu cymorth i bawb sydd ei angen. Ni ddylai capiau neu gyfyngiadau ardal fod wedi'i ysgrifennu mewn tendrau.

Daeth dyletswyddau newydd ar awdurdodau lleol (o fewn Rhan 4 o Ddeddf Cam-drin Domestig 2021) i roi cymorth i ddioddefwyr cam-drin domestig a'u plant mewn llety diogel i rym ar 1 Hydref 2021, i sicrhau bod dioddefwyr a'u plant ledled Lloegr yn gallu cyrchu'r cymorth cywir mewn llety diogel pan fydd ei angen arnynt. O dan y dyletswyddau newydd mae'n ofynnol i awdurdodau lleol asesu'r angen am gymorth o fewn llety diogel i bob dioddefwr. Dylai asesiadau o anghenion lleol ystyried yr angen am gymorth a

⁵² [Gweler Deddf Gwasanaethau Cyhoeddus \(Gwerth Cymdeithasol\) 2012 \(legislation.gov.uk\)](#)

⁵³ [Adroddiad Cam-drin Domestig 2022: Rhyddhau'n Gynnar \(womensaid.org.uk\)](#)

gwasanaethau i bob dioddefwr, llunio strategaethau yn seiliedig ar yr asesiad o anghenion a chomisiynu digon o gymorth i ddiwallu'r anghenion hynny a nodwyd.⁵⁴

Gall sefydliadau arbenigol 'gan ac ar gyfer' wynebu heriau wrth lywio prosesau comisiynu lleol. Mae'r Llywodraeth wedi nodi'n glir ei disgwyliadau ar gyfer dyletswydd Deddf Cam-drin Domestig 2021 ar awdurdodau lleol mewn Canllawiau Statudol, lle bo modd, dylai comisiynu gael ei gynnal ar sail aml-flwyddyn. Mae'r Llywodraeth wedi rhoi canllawiau i awdurdodau comisiynu i sicrhau nad yw'r broses yn eithrio sefydliadau gwirfoddol llai, gan gynnwys gwasanaethau 'gan ac ar gyfer'.⁵⁵ Mae'r Canllawiau Statudol yn glir y dylai comisiynwyr awdurdodau lleol geisio cyngor arbenigol i sefydlu sut i sicrhau bod anghenion penodol dioddefwyr penodol yn cael eu hystyried yn briodol o fewn y dull comisiynu ac unrhyw feini prawf dyfarnu cystadleuol.

Gall gwasanaethau neu lochesau arbenigol 'gan ac ar gyfer' mewn ardal leol fod yn unigryw yn genedlaethol, sy'n golygu y gallai'r goblygiadau ar gyfer toriadau neu gau o bosibl o arwyddocad cenedlaethol. Efallai y bydd dioddefwyr a goroeswyr cam-drin ar sail 'anrhydedd' a thrais rhywiol angen man diogel ar unwaith rhag niwed y tu allan i'r awdurdod lleol lle maent fel arfer yn byw.

Mae sawl enghraifft o awdurdodau lleol sy'n gwneud gwaith da i roi'r ddyletswydd llety newydd ar waith:

- **Mae gan Gyngor Bwrdeistref Wokingham** aelodau o'i fwrdd partneriaeth lleol i gynrychioli lleisiau grwpiau lleiafrifoedd ethnig, gwrywaidd, LGBT, byddar, dall ac anabl, dioddefwyr hŷn a phlant, yn ogystal â'r rhai ag anghenion lluosog megis camddefnyddio sylweddau.
- **Mae Cyngor Dinas Nottingham** wedi cyflogi ymarferwr profiadol sydd â chefnidir mewn darparu gwasanaethau cam-drin domestig arbenigol i fenywod i arwain y broses asesu anghenion a strategaeth. Defnyddion nhw ddata Cymorth i Fenywod i lywio eu hasesiad anghenion terfynol.
- **Mae Cyngor Sir Swydd Warwick** yn edrych ar gomisiynu tymor hwy drwy ddyfarnu contract saith mlynedd (pump + dwy flynedd) i Refuge.

Mae nodi ac ymateb i VAWG yn cael effaith sylweddol ar gyllidebau gwasanaethau cyhoeddus. Er enghraifft, amcangyfrifwyd bod costau economaidd-gymdeithasol cam-drin domestig yn £66 biliwn (oddeutu £74 biliwn ym mhrisiau heddiw).⁵⁶ Ar gyfer yr amcangyfrif o 122,000 o droseddau treisio yn 2015/16, amcangyfrifodd y Swyddfa Gartref mai cyfanswm y gost economaidd-gymdeithasol oedd £4.8 biliwn yn 2015/16 (oddeutu £5.5 biliwn ym mhrisiau heddiw).⁵⁷

⁵⁴ <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-support-within-safe-accommodation>

⁵⁵ [Cymorth cam-drin domestig mewn llety diogel - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk/government/publications/cymorth-cam-drin-domestig-mewn-llety-diogel)

⁵⁶ [Costau economaidd a chymdeithasol cam-drin domestig - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk/government/publications/costau-economaidd-a-chymdeithasol-cam-drin-domestig)

⁵⁷ Swyddfa Gartref. [Ail argraffiad costau economaidd a chymdeithasol troseddu - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk/government/publications/ail-argraffiad-costau-economaidd-a-chymdeithasol-troseddu). Mae cyfanswm y costau sydd wedi'u huwchraddio i brisiau 2021/22 ond yn cyfrif am newidiadau mewn chwyddiant ac nid ydynt yn ystyried newidiadau posibl eraill mewn mynychder a chostau uned amcangyfrifedig troseddu.

Gellir cyflawni dull comisiynu 'buddsoddi i arbed' drwy ddarparu gwasanaethau atal ac ymyrraeth gynnar – gweler Ffederasiwn Cymorth i Fenywod Lloegr a Chymorth i Fenywod Cymru 'Change That Lasts'⁵⁸ a 'One Front Door' SafeLives a dulliau teulu cyfan.⁵⁹ Mae'r Rhaglen IRIS yn hyfforddi timau practisau cyffredinol i nodi ac atgyfeirio menywod yr effeithir arnynt gan gam-drin domestig i gymorth arbenigol drwy lwybr gofal syml. Mae dros 25,000 wedi'u hatgyfeirio at raglenni IRIS hyd at fis Mawrth 2021. Mae IRISi, (a greodd y rhaglen) wedi datblygu offeryn cost-effeithiolrwydd i ddangos gwerth am arian y rhaglen ar y lefel leol.⁶⁰ Amcangyfrifir y bydd rhaglen IRIS yn arbed £14 fesul menyw 16 oed neu'n hŷn sydd wedi'i chofrestru mewn practis cyffredinol.

3.5 Cyfleoedd ar gyfer comisiynu ar y cyd

Gall nodi cyfleoedd ar gyfer comisiynu ar y cyd ar draws Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddu, Byrddau Gofal Integredig, cyrff iechyd y cyhoedd, Unedau Lleihau Trais (lle maent yn bresennol) ac awdurdodau lleol ac eraill arwain at wasanaethau mwy cydgysylltiedig. **Mae sefydlu uniad VAWG grŵp comisiynu yn arfer da.** Dylai fod gan y grŵp hwn arweinydd penodol yn lleol a dylai cynllunio olyniaeth fod ar waith i sicrhau arweinyddiaeth ac atebolrwydd parhaus. Os nad yw hyn yn ymarferol, gall siarad â grwpiau comisiynu eraill, megis cyffuriau ac alcohol ac iechyd y cyhoedd, er enghraifft, esgor ar gyfleoedd ar gyfer cydweithio yn y dyfodol. Yn y rhan fwyaf o ardaloedd, bydd PCCs yn cynnal digwyddiadau i nodi blaenoriaethau ar gyfer eu Cynllun Heddlu a Throseddu a gallai hyn fod yn gyfle i gychwyn y drafodaeth mewn perthynas â chomisiynu gwasanaethau ar y cyd. Mae PCCs mewn sefyllfa ddelfrydol i ddod â'r holl gomisiynwyr lleol ynghyd, gan gynnwys rhai o awdurdodau iechyd a lleol, i ddatblygu comisiynu cydweithredol a chydgyssylltiedig. Fel rhan o Gytundeb Grant y Weinyddiaeth Gyfiawnder gyda'r PCCs, mae'n ofynnol i PCCs gyflwyno adroddiadau rheolaidd i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ar fanylion pwy y maent yn eu hariannu. Mae PCCs hefyd, fel cynrychiolwyr etholedig lleol, mewn sefyllfa ddelfrydol i fonitro a dal i gyfrif y ddarpariaeth o wasanaethau yn lleol, er gwaethaf y ffaith y byddant hwythau hefyd yn gomisiynydd gwasanaethau VAWG.

Yn bwysig, nid yw comisiynu gwasanaethau ond yn golygu caffael a dylai comisiynwyr geisio nodi'r dull mwyaf priodol – er enghraifft, cyllid seiliedig ar grantiau, cydgynhyrchu a phartneriaethau darparwyr a ffefrir. Fel rhan o'r broses gomisiynu, mae'n bwysig dechrau gyda'r angen, yna adeiladu proses o'i chwmpas sy'n diwallu'r angen hwnnw'n fwyaf effeithiol.

3.6 Cyllidebau cyfun

3.6.1 Beth yw cyllidebau cyfun?

Mae cronni cyllidebau yn cyfuno arian o wahanol adrannau neu sefydliadau i dendro am wasanaethau a chyflawni canlyniadau a rennir. Gall helpu i hyrwyddo gwasanaethau

⁵⁸ <https://www.womensaid.org.uk/our-approach-change-that-lasts/>

⁵⁹ <http://www.safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Getting%20it%20right%20first%20time%20-%20complete%20report.pdf>, dull iechyd cyhoeddus SafeLives o roi terfyn ar gam-drin domestig | SafeLives

⁶⁰ <https://bmjopen.bmj.com/content/bmjopen/8/8/e021256.full.pdf>

integredig a galluogi sefydliadau i ddatblygu ac adeiladu ar gydweithio. Mae hyn yn bwysig oherwydd y gall cyllid ar gyfer gwasanaethau VAWG fod yn dameidiog yn aml, ar draul profiadau goroeswyr.

Mae tueddiad tuag at ardaloedd daearyddol mwy wrth i grwpiau comisiynu ddod at ei gilydd i chwilio am fwy o gysondeb yn y ddarpariaeth ac i wneud y gorau o gyllidebau cyfun. Fodd bynnag, mae angen i gomisiynwyr wneud yn siŵr nad yw tendr mwy wedi gwyrō'r maes chwarae i gynigwyr yn ddamweiniol drwy (yn anuniongyrchol neu'n uniongyrchol) ffafrio cynigion gan ddarparwyr mawr, generig. Er enghraifft, bydd tendrau lle mae cais penodol am un darparwr mawr, dim digon o amser ar gyfer y gwaith cain o

ffurfio consortia/partneriaeth, neu nifer fach o lotiau gwerth uchel iawn sy'n ei gwneud yn ofynnol i gynigwyr fod mewn sefyllfa ariannol gref iawn yn cyfyngu ar allu gwasanaethau arbenigol lleol i gyflwyno cynnig – a hynny ar draul y gwasanaethau sydd ar gael yn lleol bryd hynny.

Mae'n debygol y bydd gwasanaethau lleol arbenigol wedi datblygu mewn ymateb i anghenion penodol yr ardal ac yn cynnwys ynddynt flynyddoedd o wybodaeth arbenigol ac arbenigedd sy'n berthnasol i'r cymunedau y maent yn eu gwasanaethu. Mae'r mater hwn yn arbennig o berthnasol i wasanaethau 'gan ac ar gyfer' arbenigol a sefydliadau sydd wedi'u gwreiddio mewn cymunedau ymylol, a all ymgysylltu â goroeswyr a allai fod yn amharod i gysylltu â gwasanaethau statudol/sefydliadau anarbenigol.

'Dylai awdurdodau lleol gymryd yr awenau wrth sicrhau bod systemau lleol yn gweithio ar gyfer y menywod mwyaf difreintiedig gan gydlyn ac annog cyrff lleol i weithio gyda'i gilydd.'

Ymateb Galwad VAWG am Dystiolaeth, 2021

Nid oes rhaid i gysondeb a gwerth ddod ar bris hygyrchedd, fodd bynnag. Mae camau syml i atal hyn rhag digwydd yn cynnwys:

- Lefelu'r cae chwarae trwy dorri lawr maint y lotiau
- Arafu cyflymder y broses lle bo modd
- Sgorio pwysoli i ffafrio consortia
- Sgorio pwysoli i ffafrio profiad arbenigol lleol a gwerth cymdeithasol – mae hyn yn cynnwys rhoi gwerth ar y cysylltiadau a'r rhwydweithiau lleol y mae gwasanaethau lleol yn eu cynnig, a all fod yn hollbwysig ar gyfer hygyrchedd gwasanaethau⁶¹
- Pennu cymhareb cost/ansawdd addas sy'n blaenoriaethu rhagoriaeth arfer
- Sicrhau bod fformatau hygyrch lluosog ar gael

Bydd hyn yn rhoi cyfle i bob cynigydd addas gystadlu ar sail fwy cyfartal, gan ehangu nifer y cynigion o ansawdd da a chynyddu'r tebygolrwydd o nodi'r gwerth cymdeithasol gorau yn lleol.⁶²

⁶¹ Gweler <https://www.lloydsbankfoundation.org.uk/we-influence/the-value-of-small>

⁶² <https://locality.org.uk/policy-campaigns/keep-it-local/keep-it-local-principles/>

3.6.2 Pam ariannu neu gyfuno cyllidebau?

Y fantais fwyaf i gomisiynwyr a darparwyr gwasanaethau o gael cyllideb gyfun yw'r gallu i alinio gwasanaethau yn erbyn cyfres gyffredin o ganlyniadau. Yn ogystal, gall comisiynwyr brif ffrydio canlyniadau VAWG i brosesau comisiynu generig. Dylai hyn gefnogi gwelliant yn ansawdd a chysondeb y gefnogaeth i ddefnyddwyr gwasanaeth, lleihau unrhyw ddyblygu ac yn ei dro, gynrychioli gwell gwerth i'r gymuned. Mae'n bwysig alinio ansawdd gwasanaethau â'r Safonau a Rennir ar Gynaliadwyedd y Sector – gweler Adran 6: 'Adolygiad'.

Yn hytrach na gorfod darparu targedu gwasanaethau penodol iawn canlyniadau cul yn erbyn codau cyllideb tameidiog, gwasanaeth gall darparwyr deilwra ymyriadau yn unol ag anghenion defnyddwyr gwasanaeth a hefyd yn ymateb yn gynt o lawer pan fydd eu hanghenion newid. Drwy **ganolbwyntio ar gyfres o nodau a rennir**, gall comisiynwyr wella gwasanaethau.

'Gosod mwy o bwyslais ar bwysigrwydd cymorth cydgysylltiedig, gan ddwyn ynghyd amrywiaeth eang o asiantaethau i wella ymatebion.'

Mae llawer o fanteision i greu cyllidebau cyfun:

- **Arloesi** – gall arian dalu am fodolau integredig o ddarparu gwasanaethau. Gallai hyn arwain at well hyder a pharhad cefnogaeth i oroeswyr. Mae'n cynnig y cyfle i greu timau amlddisgyblaethol, yn hytrach na gwasanaethau ar wahân fel y gellir cynnig cymorth cyfannol i oroeswyr, gan gynnwys plant fel dioddefwyr yn eu rhinwedd eu hunain.
- **Gwell ymatebion** – gan fod llai o gamau mewn proses i nodi anghenion goroeswyr, gall cynnig y gwasanaeth mwyaf priodol fod yn llawer cyflymach.
- **Hyblygrwydd** – i ddarparwyr gwasanaethau fuddsoddi mewn cymorth pwrpasol i ddiwallu anghenion goroeswyr sy'n wynebu rhwystrau lluosog megis diogelwch, iechyd meddwl, mynediad at fudd-daliadau a chymorth trwy eu hadferiad.
- **Galluogi defnydd o arian y pen** – i ariannu darparwyr gwasanaeth i edrych ar anghenion cyfannol a chyflawni canlyniadau a rennir, yn hytrach na chanolbwyntio ar weithgaredd neu dasg benodol.
- **Gweithio cydgysylltiedig** – cydweithio wrth i gyllid gael ei rannu a phenderfyniadau'n cael eu gwneud gyda'i gilydd.

Ymateb Galwad VAWG am Dystiolaeth, 2021

3.7⁶³ Cyllid ar sail grant

Gall y rheolau ar grantiau a chontractau fod yn gynnil a gallant fod yn heriol i'w llywio – mae'n bwysig ceisio cyngor cyfreithiol, ariannol a chaffael annibynnol ar ba un sydd fwyaf addas i gyflawni'r canlyniadau a fwriedir. Nid yw'r ddogfen hon yn rhoi cyngor cyfreithiol ac ni ddylid dibynnu arni o ran gwneud penderfyniadau ar gyfer comisiynu gwasanaethau.

Bydd cael cyngor annibynnol yn sicrhau eich bod yn gwneud penderfyniadau cadarn ar risgiau ac yn sicrhau canlyniadau cynaliadwy sy'n cydymffurfio â safonau ac arferion

⁶³ <http://www.nao.org.uk/successful-commissioning/successful-commissioning-home/sourcing-providers/>

gorau'r sector cyhoeddus. Mae Pecyn Cymorth Comisiynu Llwyddiannus y Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn darparu gwybodaeth am briodoldeb defnyddio grantiau neu contractau a gall helpu comisiynwyr i feddwl drwy'r dull gweithredu mwyaf priodol.⁶⁴ Mae Grantiau GIG Lloegr ar gyfer y Sector Gwirfoddol hefyd yn nodi manteision ac egwyddorion darparu cyllid seiliedig ar grant.⁶⁵

Mewn rhai achosion, mae defnyddio grantiau yn ddull priodol ac fe'i defnyddir yn aml wrth weithio gyda gwasanaethau lleol, arbenigol a mentrau cymdeithasol. Dylid nodi mai dim ond pan nad yw'r corff comisiynu sy'n rhoi'r grant yn elwa y mae grantiau'n briodol yn uniongyrchol o'u defnyddio.

3.8 Cydgynhyrchu gwasanaethau

Dylai comisiynu da ddechrau gyda dealltwriaeth bod dioddefwyr a goroeswyr VAWG yn arbenigwyr yn eu bywydau eu hunain a'u bod yn rhan annatod o gynllun gwasanaethau. Yn yr un modd, mae gan ddarparwyr gwasanaethau arbenigol ehangder o wybodaeth a phrofiad arbenigol i'w defnyddio. Dylai comisiynwyr sicrhau bod amrywiaeth y dioddefwyr a'r goroeswyr a'u profiadau'n cael eu cydnabod drwy wneud yn siŵr bod prosesau ymgysylltu mor hygyrch â phosibl. Mae cynnwys dioddefwyr a goroeswyr a darparwyr gwasanaethau arbenigol yn y broses gomisiynu gyfan yn dod ag amrywiaeth o fanteision i bawb sy'n gysylltiedig â'r broses:

- Gall dioddefwyr a goroeswyr sydd â phrofiad byw gyfrannu mewn ffordd ystyrlon a grymusol.
- Mae Comisiynwyr yn teimlo'n fwy hyderus y byddant yn cael gwasanaethau'r dyfodol yn iawn i oroeswyr.
- Mae darparwyr gwasanaeth yn gweld bod mwy o gyfleoedd i adnabod y sgiliau a'r asedau sydd ganddynt a chyfle i weithio mewn partneriaeth gyfartal â gwasanaethau statudol.

3.9 Y broses gaffael

Lle dilynir proses gaffael, gall contractau sector cyhoeddus ar gyfer gwasanaethau VAWG gynnwys amrywiaeth o ddulliau, yn benodol:

- **Y drefn agored:** disgwylir i wasanaethau ddychwelyd tendr erbyn dyddiad penodol, pan fydd pob tendr yn cael ei werthuso cyn dyfarnu contract.

Os ydych chi'n defnyddio'r dull hwn:

- ✓ Dylai comisiynwyr ystyried pa gymorth, arbenigedd, ac amser y gallai fod ei angen ar ddarparwyr gwasanaethau VAWG i'w galluogi i ymgysylltu'n llawn â'r broses, gan y gallent gael eu rhoi dan anfantais amlwg i sefydliadau mawr sydd â swyddogaethau penodol i ysgrifennu cynigion.

⁶⁴ [Pecyn Cymorth Comisiynu Llwyddiannus- \(nao.org.uk\)](http://nao.org.uk)

⁶⁵ <https://www.england.nhs.uk/wp-content/uploads/2015/02/nhs-bitesize-grants.rb-170215.pdf>

- **Y weithdrefn gyfyngedig:** proses dau gam lle mae cyflenwyr â diddordeb yn llenwi holiadur ac yn llunio rhestr fer. Yn yr ail gam, gwahoddir y cyflenwyr ar y rhestr fer i ymateb i wahoddiad i dendro (ITT). Yna caiff y tendrau eu gwerthuso a dyfernir y contract.

Os ydych chi'n defnyddio'r dull hwn:

- ✓ Dylai comisiynwyr gynnal digwyddiadau ymgysylltu â'r farchnad cyn caffael fel bod yr holiadur wedi'i gynllunio i nodi'r hyn sy'n bwysig i ddiodefwyr a goroeswyr a gwasanaethau arbenigol gan gynnwys darparwyr gwasanaethau 'gan ac ar gyfer', tra'n ystyried sensitifwydd masnachol.
- **Cytundebau fframwaith:** proses i'w defnyddio lle mae comisiynwyr yn gwybod eu bod yn debygol o fod angen gwasanaethau penodol, ond yn ansicr ynghylch beth yn union y bydd ei angen arnynt neu pryd. Os defnyddir y dull hwn, dylai comisiynwyr sefydlu grŵp o gyflenwyr cymeradwy y gallant eu defnyddio pan fo angen.

3.10 Dadansoddi: Pwyntiau ymarfer

- ✓ Gall sefydlu **grŵp gorchwyl a gorffen comisiynu** gydag arbenigwyr VAWG (e.e. darparwyr arbenigol a chomisiynwyr eraill) helpu i nodi ffynonellau data a bylchau mewn data yn ogystal â darparu trosolwg strategol dros y broses. Yn fras, gall cael mynediad at **ffrind beirniadol** o ardal arall neu sefydliad cam-drin domestig/trais rhywiol/sefydliad VAWG arbenigol ail haen ac arbenigwyr cenedlaethol/lleol sydd â dealltwriaeth dda o VAWG o fewn cyd-destun cydraddoldeb fod yn arbennig o ddefnyddiol.
- ✓ Mae'n bwysig **mapio'n drylwyr bob pwynt mynediad gwasanaeth yn y rhanbarth**, p'un a yw wedi'i gomisiynu ai peidio – bydd hyn yn cynnwys casglu data gan sefydliadau cymunedol/gwirfoddol llai a/neu fwy generig y gall diodefwyr a goroeswyr eu cyrchu i gael cymorth ynghylch lles, cyfreithiol, ariannol, mewnfudo/lloches a/neu materion tai a digartrefedd hyd yn oed pan nad yw'n wasanaeth cam-drin domestig, cam-drin rhywiol neu VAWG yn benodol. Mae'r gwasanaethau hyn fel arfer yn bwyntiau mynediad allweddol ar gyfer cyrraedd menywod sy'n profi gwendidau penodol/ymyleiddio ar draws yr holl nodweddion cydraddoldeb gwarchoddedig.
- ✓ Dylai ymgysylltu gael ei wneud bob amser gan y rhai sydd â'r sgiliau, y wybodaeth a'r profiad o gefnogi goroeswyr a sut i gyfathrebu â phobl sy'n wynebu risg, gan gynnwys defnyddio dull sy'n seiliedig ar drawma. **Gellir cael data o ansawdd gwell, cyfoethocach pan fo'r unigolion/sefydliadau a gomisiynwyd i gynnal yr ymarferion hyn yn sefydliadau arbenigol sydd â phrofiad uniongyrchol o VAWG. ac ymgysylltu â defnyddwyr gwasanaeth.**
- ✓ Gall ystyried anghenion cyfranogwyr helpu i **sicrhau ymgysylltu** e.e.

- darparu cyfleusterau gofal plant
- darparu adnoddau ar gyfer cyfieithu ar y pryd a chymorth cyfathrebu arall, megis Iaith Arwyddion Prydain a fformatau Hawdd eu Darllen
- cynnal sesiynau mewn mannau hygrych a diogel
- darparu deunyddiau mewn fformatau hygrych a gwasanaethau eiriolaeth lle bo'n briodol
- cynnal sesiynau pwrpasol ar gyfer gwahanol grwpiau mewn lleoliadau cymunedol
- meddwl am wahanol ddulliau o gyfranogi

'Rhaid i'r ymatebion gael eu llywio gan oroeswyr, a chael eu hysgogi gan ddata a thystiolaeth... gan ystyried y rhwystrau lluosog a'r gwahaniaethu a wynebir gan wahanol oroeswyr'

Ymateb Galwad VAWG am Dystiolaeth, 2021

- ✓ Gall defnyddwyr gwasanaethau eu hunain roi cyngor ar y ffordd orau o ymgysylltu â chymorth gan sefydliadau arbenigol lle bo angen er mwyn meithrin gallu yn y gymuned leol.
- ✓ Gall cynnwys costau priodol mewn cyllidebau sicrhau bod sefydliadau arbenigol yn cael **digon o adnoddau** ar gyfer yr amser a'r wybodaeth sydd eu hangen arnynt i ymrwymo i sicrhau ymgysylltu a sicrhau bod gwasanaethau teg, anwahaniaethol a chynhwysol yn cael eu darparu.
- ✓ Yn ogystal â gwasanaethau VAWG arbenigol lleol, bydd swyddogaethau comisiynu eraill hefyd, megis cyffuriau ac alcohol, lle bydd pocedi o arfer da ar gael. Bydd hyn yn rhoi cyfleoedd i rannu data a chwilio am ffyrdd o gyflwyno **comisiynu llorweddol**, er enghraifft. Mae triogli data ar draws gwahanol adrannau a swyddogaethau'n rhoi darlun llawer mwy cadarn o angen.
- ✓ Mae'n rhaid i asesiad anghenion ystyrion ystyried **gwahanol gefndiroedd a phrofiadau'r rhai sy'n profi trais a cham-drin**. Mae hyn yn cynnwys deall y gwahanol ffyrdd y mae'n well gan y rhai ar draws ystod o nodweddion gwarchodedig gael cymorth. Er enghraifft, a yw'r asesiad yn ystyried yn llawn anghenion a phrofiadau unigryw menywod o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, menywod hŷn neu fenywod ifanc, dioddefwyr LGBT, menywod a merched ag anableddau a menywod a merched sydd wedi profi cam-drin domestig, cam-drin plant yn rhywiol a thrais rhywiol? Mae'r profiadau hyn hefyd yn berthnasol i ddioddefwyr gwrywaidd, yn arbennig lle mae anghenion cymhleth gan gynnwys eiddilwch ac anabledd.
- ✓ Dylai hygrychedd darpariaeth ar draws yr holl nodweddion gwarchodedig, natur y gwasanaeth a'r canlyniadau fod yn ganlyniad allweddol i'r asesiad o anghenion, yn benodol mewn perthynas â'r hyn sydd ei angen. Bydd data ar gael i gefnogi hyn o amrywiaeth o ffynonellau e.e. yr heddlu mewn perthynas â lleoliadau ac amseroedd brig. Bydd darparwyr gwasanaeth presennol hefyd yn gallu darparu data mewn perthynas â chapasiti, bylchau ac anghenion cyfredol.

- ✓ Dylai asesiadau o anghenion **gymryd materion sy'n gorgyffwrdd i ystyriaeth** e.e. cyfraddau a natur cynadleddau achosion cam-drin domestig, lladdiad ac amddiffyn plant lle mae cam-drin domestig a rhywiol wedi'i nodi. Mae'n rhaid i asesiadau o anghenion fod yn gyfannol ac amlasiantaethol yn eu hymagwedd a dylai dyraniad adnoddau gyfateb i hyn. Gellir ei gyflawni drwy siarad â chomisiynwyr eraill, timau byrddau diogelu, byrddau iechyd a lles a partneriaethau diogelwch cymunedol.
- ✓ Mae'n bwysig **coladu a chroesgyfeirio data** o ffynonellau lluosog, er mwyn ceisio sefydlu lefelau angen hyd yn oed ymhlith unigolion nad ydynt yn adrodd i asiantaethau statudol e.e. trwy ganolfannau argyfwng trais rhywiol annibynnol a sefydliadau cyngor a chymorth arbenigol eraill ar gyfer lleiafrifoedd ethnig, VAWG, LGBT a dynion.
- ✓ Lle na ellir cyrchu gwybodaeth trwy wasanaethau arbenigol lleol, efallai y bydd ymchwilydd allanol â gwybodaeth a phrofiad digonol yn gallu helpu i lenwi unrhyw fylchau.

3.11 Astudiaeth achos: Bwrdeistref Sutton yn Llundain

Yn 2018, aeth Bwrdeistref Sutton yn Llundain ati i gomisiynu gwasanaeth cam-drin domestig integredig, i gefnogi pawb yr effeithir arnynt gan gam-drin domestig, a oedd yn cael ei arwain gan anghenion, yn seiliedig ar rywedd ac yn seiliedig ar drawma.

Fel rhan o gynllun ehangach, amlasiantaethol ac wedi'i gyd-gynhyrchu, seiliedig ar le, sefydlwyd y rhaglen drawsnewid cam-drin domestig fel ffordd o ddatblygu Ymateb Cymunedol Cydgysylltiedig (CCR). Cynhaliwyd asesiad anghenion trylwyr, gan ystyried ffynonellau data lluosog, ymgysylltu â gwasanaethau arbenigol, preswylwyr a gweithwyr proffesiynol, a datblygwyd strategaeth gomisiynu gynhwysfawr o'r camau hyn.

Yn 2019, comisiynwyd gwasanaeth tair blynedd + un + un newydd. Roedd hwn yn fodel consortiwm, darparwr arweiniol, gyda phum sefydliad wedi'u his-gontractio, gan gynnwys pedwar o blith chwech a oedd yn ddarparwyr lleol, bach, arbenigol. Roedd hyn yn cynnwys enw ymbarél, un pwynt mynediad/atgyfeirio a llwybrau llyfn i bobl sy'n cyrchu gwasanaethau. Mae'r gwasanaethau a gynigir yn cynnwys:

- Darpariaeth Cynghorydd Trais Domestig Annibynnol (IDVA).
- Cydlynu Siop Un Stop
- Darpariaeth lloches
- Rhaglen rhyddid⁶⁶
- Cyfeillio cyfoedion i oroeswyr gan wirfoddolwyr sydd â phrofiad o fyw
- Cymorth magu plant i deuluoedd â phlant ifanc
- Gwaith grŵp adfer ar gyfer plant a phobl ifanc a oedd wedi gweld cam-drin domestig
- Rhaglenni grŵp atal ar gyfer dynion ifanc a menywod ifanc

⁶⁶ Mae'r rhaglen ryddid yn rhaglen 12 wythnos sy'n ceisio gwella dealltwriaeth o gam-drin domestig ymhlith cyfranogwyr, gan egluro am ddynameg cam-drin domestig, gan gynnwys ymddygiad sy'n rheoli ac yn gorfodi.

- Rhaglen newid ymddygiad ar gyfer y rhai sy'n cyflawni cam-drin domestig

Roedd model y consortiwm yn caniatáu ar gyfer gwasanaeth cyfannol sy'n cael ei arwain gan anghenion trwy bartneriaethau a chydweithio cryfach, gwerth ychwanegol a rennir, ac felly gwell canlyniadau i bobl.

Roedd Sutton yn glir bod rhaid i gomisiynu gwasanaethau fod yn seiliedig ar ddadansoddiad o angen ac ymyriadau a oedd yn seiliedig ar dystiolaeth ac y profwyd eu bod yn cyflawni canlyniadau gwell. Nid oeddent yn rhagnodol ynghylch sut olwg y dylai fod ar wasanaethau, ond yn hytrach yr hyn a ddisgwyliid gan wasanaethau a gomisiynir yn seiliedig ar dystiolaeth ar gyfer canlyniadau gwell ym maes cam-drin domestig ac, yn arwyddocaol, y canlyniadau y dywedodd rhanddeiliaid allweddol wrthynt yr oeddent am i wasanaethau eu cyflawni.

3.12 Astudiaeth achos: Surrey

Cafodd gwasanaethau cam-drin domestig (DA) yn Surrey eu hariannu gan grant tan 2019, pan gyfunodd **Swyddfa'r Comisiynydd Heddlu a Throsedd, Heddlu Surrey a Chyngor Swydd Surrey** gyllid i gydgomisiynu gwasanaethau yn unol â chanlyniadau y cytunwyd arnynt ar y cyd trwy broses gaffael.

Cynhaliodd SafeLives asesiad o angen a darpariaeth ac fe wnaeth Strategaeth Surrey yn Erbyn Cam-drin Domestig newydd, yn seiliedig ar ddull 'Newid Sy'n Parhau'⁶⁷ Cymorth i Fenywod, lywio manyleb y gwasanaeth a'r fframwaith canlyniadau. Defnyddiwyd ymgynghoriad hefyd i gasglu barn goroeswyr a rhanddeiliaid ac amlygodd y canlyniadau gyfleoedd ar gyfer Ymateb Cymunedol Cydgysylltiedig (CCR). Cynhaliodd y Comisiynwyr sesiynau hefyd ar gyfer darparwyr bach a mawr a chanddynt fuddiant i fynd i'r afael â phryderon ac ateb cwestiynau yn ymwneud â'r broses.

Roedd pedwar gwasanaeth cam-drin domestig arbenigol lleol mewn model darparwr arweiniol yn llwyddiannus, gyda'r contract yn dechrau yn 2020. Mae'r pedair elusen fach sydd wedi'u hymgorffori mewn cymunedau lleol yn darparu gwasanaethau o safon uchel gyda'i gilydd mewn ffordd sy'n bwysig i oroeswyr. Mae pob un yn dod â rhinweddau unigryw i'r bartneriaeth (er enghraifft, mae un gwasanaeth yn darparu llety lloches).

Mae comisiynwyr yn Surrey hefyd yn gweithio'n agos gyda'r sector arbenigol i sicrhau bod eu harbenigedd yn cael ei ddefnyddio a bod gwasanaethau cam-drin domestig yn cymryd rhan mewn (ac yn cyd-gadeirio) byrddau strategol ac yn sicrhau bod hawliau a diogelwch goroeswyr sy'n oedolion ac yn blant yn ganolog wrth wneud penderfyniadau. Gyda'i gilydd, mae darparwyr a chomisiynwyr wedi:

- datblygu Strategaeth VAWG ar gyfer y sir gyfan;
- ehangu rhaglen IRIS⁶⁸;

⁶⁷ [Ein hymagwedd: Newid Sy'n Parhau - Cymorth i Fenywod](#)

⁶⁸ [IRISi - Menter gymdeithasol i wella'r ymateb gofal iechyd i drais ar sail rhywedd](#)

- cyflwyno darpariaeth IDVA arbenigol ar gyfer dioddefwyr â nodweddion gwarchoddedig a phlant ac wedi lleoli IDVAs mewn ysbytai;
- cyflwyno eiriolwyr stelcian; a
- chyflwyno ymyriadau ar gyfer pobl ifanc sy'n arddangos trais yn eu perthnasoedd ac ar gyfer y rhai sy'n cyflawni troseddau VAWG.

Yn ystod y pandemig, trefnwyd cyfarfodydd partneriaeth rheolaidd hefyd i wasanaethau godi materion a galluogi datrys problemau ar y cyd. Dyfarnwyd cyllid brys lleol i wasanaethau a gweithiodd y bartneriaeth gyda'i gilydd i ffurfio prosesau i gynyddu diogelwch ar gyfer goroeswyr a datblygu negeseuon i estyn allan at y rhai nas gwelwyd.

Sampl o asesiad o anghenion

Cynlluniau lleol a fframweithiau monitro	
Ffynonellau data	Data
✓ Partneriaeth Diogelu Lleol	Nifer y plant sy'n destun Cynllun Amddiffyn Plant a/neu nifer y cysylltiadau â gofal cymdeithasol plant neu MASH, oherwydd cam-drin domestig a cham-drin a chamfanteisio'n rhywiol ar blant
✓ Bwrdd Lleol Diogelu Oedolion	Adolygiad Achos Difrifol y; dadansoddiad o grwpiau cleientiaid e.e. anabled dysgu, pobl hŷn, pobl o gefndiroedd leiafrifoedd ethnig ac ati.
✓ Bwrdd Iechyd a Lles	Offer data ac adnoddau Rhaglen Gwella Gofal a Iechyd (CHIP) ⁶⁹
✓ Asesiad anghenion strategol ar y cyd	Data MOSAIC neu debyg
✓ Cynllun yr Heddlu a Throseddu	Data troseddu/data gwasanaethau VAWG arbenigol
✓ Gwasanaeth Cyffuriau ac Alcohol	Nifer y dioddefwyr a chyflawnwyr sy'n cyrchu materion cam-drin domestig /camddefnyddio sylweddau Nifer y dioddefwyr trais rhywiol gan gynnwys oedolion sy'n goroeswyr cam-drin plant yn rhywiol sy'n cyrchu gwasanaethau cyffuriau ac alcohol
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gwasanaeth Iechyd Meddwl ✓ Ymddiriedolaeth Ysbyty Aciwt – Damweiniau ac Achosion Brys ✓ Ymddiriedolaeth Ysbyty Aciwt – Bydwreigiaeth/Uned Menywod/Mamolaeth ✓ Diogelu Meddygon Teulu 	Gweler Canllawiau NICE ⁷⁰

⁶⁹ [Systemau Iechyd a Lles | Cymdeithas Llywodraeth Leol](#)

⁷⁰ www.nice.org.uk/guidance/ph50

✓ Data MARAC	Gweler gwefan SafeLives ⁷¹
✓ Data SARC	Nifer y bobl sy'n cyrchu SARC ac atgyfeiriadau a wnaed ymlaen i Ganolfannau Argyfwng Trais (i nodi y bydd pobl hefyd yn cael mynediad i wasanaethau Argyfwng Treisio drwy atgyfeiriadau gan yr heddlu, awdurdodau lleol, addysg, y sector gwirfoddol a gwasanaethau iechyd ehangach, yn ogystal â hunan-atgyfeirio).
✓ Data CJS – CPS a SDVC ✓ Data Llys Sifil	Nifer y gorchmynion peidio ag ymyrryd, gorchmynion preswyllo, euogfarnau llwyddiannus. Nifer yr euogfarnau treisio
✓ Adolygiad o Laddiad Domestig	Canlyniadau ac argymhellion
✓ Tai a digartrefedd	Nifer yr aelwydydd lle mae dyletswydd atal, rhyddhad neu brif ddyletswydd o ganlyniad i gam-drin domestig.
Gwasanaethau arbenigol	
✓ Fforymau defnyddwyr gwasanaeth	Data ansoddol ac astudiaethau achos
✓ Pob Llinell Gymorth VAWG	Nifer y galwadau, amseroedd brig, y math o gymorth sydd ei angen, proffil galwadau, atgyfeiriadau ymlaen
✓ Data lefel gwasanaeth sy'n dangos anghenion a chanlyniadau	Angen, defnydd gwasanaeth, galw, niferoedd a mathau o atgyfeiriadau, rhwystrau i fynediad, mathau o wasanaethau arbenigol a gyrchir a pham, canlyniadau ac effaith
✓ Data gwasanaeth gan grwpiau hunangymorth/sefydliadau lles arbenigol llai yn y gymuned/sector gwirfoddol e.e. sefydliadau cefnogi dioddefwyr o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, pobl ifanc, pobl hŷn, pobl LGBT, dioddefwyr benywaidd a gwrywaidd, pobl anabl, ffoaduriaid/ceiswyr lloches ac ati.	Profiad o wendidau penodol ac ymyleiddio ar draws yr holl nodweddion gwarchoddedig a rhwystrau i fynediad. Gall cyfran yr hunan-atgyfeiriadau hefyd ddarparu data defnyddiol a rhoi cipolwg ar y rhai nad ydynt yn defnyddio asiantaethau statudol.
✓ Asesiad Effaith Cydraddoldeb Yn ymwneud â nodweddion gwarchoddedig	
Gwybodaeth/tystiolaeth o ffynonellau cenedlaethol ac ymchwil academiaidd	
✓ Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr	Mae'r CSEW yn arolwg sy'n seiliedig ar ddioddefwyr sy'n cynnwys troseddau nad ydynt yn aml yn cael eu riportio neu eu cofnodi gan yr heddlu. Mae'n mesur tueddiadau hirdymor mewn cam-drin domestig, ymosodiadau rhywiol, gan gynnwys treisio, a stelcian. Dyma'r mesur mwyaf dibynadwy sydd ar gael ar gyfer asesu

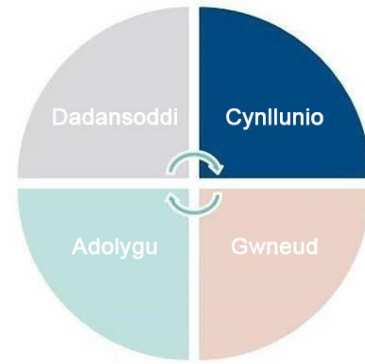
⁷¹ <http://www.safelives.org.uk/practice-support/resources-marac-meetings/latest-marac-data>

	<p>mynychder y troseddau hyn, gan ei fod yn defnyddio methodoleg gyson nad yw newidiadau mewn arferion cofnodi a gweithgareddau'r heddlu yn effeithio arno neu gan newidiadau yn y duedd i ddioddefwyr riportio i'r heddlu. Fodd bynnag, mae gan y fethodoleg bresennol rai cyfyngiadau, megis bod yn gyfyngedig i'r dioddefwyr hynny sy'n 16 i 74 oed, ac nid yw'r data sydd ar gael bob amser yn caniatáu ar gyfer dadgyfuno manwl yn ôl nodweddion y dioddefwr.⁷²</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Strategaeth VAWG y Swyddfa Gartref ✓ Cynllun Cam-drin Domestig y Swyddfa Gartref ✓ Dogfen Cefnogi Dioddefwyr Gwryw y Swyddfa Gartref 	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Y Swyddfa Ystadegau Gwladol 	Proffil oedran, proffil demograffig a thueddiadau
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Prifysgolion 	Ymchwil academiaidd gyda safbwyntiau sefydledig ar gam-drin domestig a thrais rhywiol e.e. Prifysgol Bryste, Prifysgol Fetropolitan Llundain, Uned Astudiaethau Cam-drin Plant a Merched (CWASU), Prifysgol Warwig (SWELL), UCLAN, Canolfan Prifysgol Durham ar gyfer Ymchwil i Drais a Cham-drin, Rhwydwaith Ymchwil Cam-drin Domestig Seiliedig ar Dystiolaeth
Bylchau mewn casglu data	
[Cynhwyswch unrhyw fylchau yn eich casgliad data yn yr adran hon]	

⁷² Bu'n rhaid atal cwestiynau yn ymwneud â'r troseddau hyn yn dilyn ystyriaethau moesegol a wnaed wrth symud i'r Arolwg Troseddau a Weithredir dros y Ffôn ar gyfer Cymru a Lloegr (Mai 2020)

Adran 4: Cynllun

- 4.1 Rhagymadrodd
- 4.2 Datblygu strategaeth
- 4.3 Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus
- 4.4 Dylunio manyleb (gwasanaeth).
- 4.5 Pwyntiau ymarfer
- 4.6 Astudiaeth achos: PCC Essex

4.1 Rhagymadrodd

Mae'r adran hon o'r pecyn cymorth yn amlinellu'r camau nesaf yn y cylch comisiynu ac mae'n cynnwys:

- Datblygu strategaeth
- Cynnal Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb
- Dylunio manyleb (gwasanaeth).

Mae angen i bob elfen o'r broses gwneud penderfyniadau (datblygu'r strategaeth) **gael ei chyfleu'n glir**, bod ar gael mewn amrywiaeth o fformatau hygyrch, mewn iaith glir a chael ei chyfathrebu'n eang. Gall defnyddwyr gwasanaeth fod yn rhan o'r broses gwneud penderfyniadau drwy gwasanaethau y maent yn eu cyrchu, trwy gymryd rhan mewn grwpiau ffocws defnyddwyr gwasanaeth neu drwy gymryd rhan mewn paneli penderfynu ar bynciau penodol, gyda chymorth wedi'i ariannu os oes angen.

4.2 Datblygu strategaeth

Yn y bôn, mae strategaeth yn ddogfen a ddefnyddir i gyfleu'r weledigaeth, nodau a blaenoriaethau ar gyfer ymateb i VAWG – fel arfer dros gyfnod o flynyddoedd. Mae angen i'r strategaeth sefydlu pa adnoddau sydd eu hangen a rolau a chyfrifoldebau rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys ar lefel arweinwyr uwch. Cyn cynhyrchu strategaeth, mae'n bwysig gwneud gwiriad realiti, cael adborth a chyfarfod â goroeswyr, darparwyr gwasanaethau, aelodau o'r gymuned a rhanddeiliaid eraill. Dylai comisiynwyr ac arweinwyr strategol fod yn hyderus y bydd y strategaeth yn **diwallu anghenion y gymuned leol yn y tymor byr a'r tymor hwy**. Bydd hyn yn cynnwys angen rhai goroeswyr lleol i gyrchu diogelwch mewn rhannau eraill o'r wlad a darparu gwasanaethau cyfatebol i oroeswyr sy'n ffoi o ardaloedd eraill i'r gymuned leol. Yn ogystal, dylai fod fframwaith llywodraethu clir a llinellau atebolrwydd i gefnogi datblygiad a gweithrediad y strategaeth.

'Anogwch ardaloedd lleol i weithio gyda'i gilydd i ymateb i natur newidiol pob math o VAWG yn eu hardal - gan gydnabod amrywiaeth profiadau goroeswyr'

Ymateb Galwad VAWG am Dystiolaeth, 2021

Wrth ddatblygu strategaeth, mae ychydig o ystyriaethau:

- **Y weledigaeth:** beth sydd angen ei gyflawni? Mae gosod gweledigaeth sy'n addas ar gyfer y dyfodol yn hollbwysig. Sut y bydd y strategaeth yn atal VAWG ac yn herio agweddau tuag at drais a cham-drin?
- **Natur a chyd-destun VAWG:** beth yw graddfa'r problemau a beth yw'r achosion sylfaenol? Sut y bydd goroeswyr trais a cham-drin yn cael eu nodi a pha lefelau o gymorth a ddarperir?
- **Effaith VAWG:** mae angen i bob rhanddeiliad ddeall effaith VAWG ar unigolion, teuluoedd ac ar wasanaethau. Sut y bydd gwasanaethau'n gweithio mewn partneriaeth i gyflawni'r canlyniadau gorau i ddioddefwyr a goroeswyr a'u teuluoedd? Sut y bydd gwasanaethau lleol yn cyfrannu at y rhwydwaith cenedlaethol o wasanaethau VAWG, ac yn sicrhau mynediad i oroeswyr iddo?
- **Y cyflawnwyr:** mae angen cymryd ymagwedd aml-asiantaethol ragweithiol a chadarn tuag at gyflawnwyr. Sut y bydd troseddwyr yn cael eu dwyn o flaen eu gwell? A oes gwaith ar y gweill i gynyddu gwybodaeth, rhannu gwybodaeth a dealltwriaeth o bwy sy'n gwneud beth i bwy a pham? Pa systemau sydd ar waith i asesu a rheoli'r risg a achosir gan gyflawnwyr a pha lwybrau sydd wedi'u nodi i atgyfeirio i gyfleoedd newid ymddygiad priodol ac ymyriadau cyfiawnder nad ydynt yn droseddol?

Gall strategaethau hefyd gynnwys blaenoriaethau ac egwyddorion comisiynu lleol diffiniedig. Wrth ddatblygu trefniadau comisiynu, mae rhai ystyriaethau defnyddiol yn cynnwys:

- **Ymgynghori** â rhanddeiliaid allweddol mewn fformatau hygyrch i lywio'r broses o wneud penderfyniadau a sefydlu ymagwedd deg a chyfiawn at gomisiynu gwasanaethau sy'n bodloni anghenion y rhai yr effeithir arnynt. Bydd angen digon o amser ar sefydliadau llai sydd â llai o adnoddau i ymateb.
- Tanategu'r strategaeth gomisiynu ag ymrwymiad i **waith aml-asiantaethol**, gan gynnwys sut y bydd gwahanol gomisiynwyr gwasanaethau VAWG yn gweithredu ar draws y dirwedd
- Datblygu **ymagweddau** cymesur o fonitro contractau a sicrhau ansawdd e.e. datblygu cerdyn sgorio cytbwys, gan gyfeirio at, a'r defnydd o, gasglu data canlyniadau cenedlaethol a safonau ansawdd a gynhyrchir gan y sector VAWG
- Datblygu a chyfathrebu llwybrau atgyfeirio a chymorth hygyrch i ymarferwyr a goroeswyr fel bod llywio cymorth yn seiliedig ar ddewis a hyblygrwydd

- Datblygu a gweithredu **strategaeth gyfathrebu** hygyrch i gynorthwyo wrth nodi VAWG a **‘gwneud y cyfan yn fusnes i bawb’**, llwybrau atgyfeirio at wasanaethau a dealltwriaeth o ba gymorth sydd ar gael i ddiwallu angen
- Sicrhau bod ymarferwyr a rheolwyr yn cael cyfleoedd datblygu gweithlu priodol sy'n cael eu tanategu gan safonau cenedlaethol VAWG

Gallai rhai ffactorau risg effeithio ar gyflawni strategaeth gomisiynu. Maent yn cynnwys:

- Diffyg **ymgysylltu ystyrion** ynghylch heriau comisiynu gwasanaethau VAWG a chydweithio â gwasanaethau arbenigol i ddod o hyd i atebion.

Lliniaru'r risg:

- ✓ **Neilltuo amser ac adnoddau ar gyfer ymgysylltu rheolaidd ac ystyrion**
- **Trefniadau ariannu** ansicr ac annigonol sy'n ansefydlogi'r arbenigedd sy'n cael ei harneisio o fewn gwasanaethau VAWG.

Lliniaru'r risg:

- ✓ **Dyrannu cyllid tymor hwy**
- Penderfyniadau comisiynu yn cael eu gwneud y tu allan i ymagwedd comisiynu ar y cyd sy'n tanseilio hyder ar draws y sector VAWG.

Lliniaru'r risg:

- ✓ **Defnyddio ymagwedd fwy cydgysylltiedig**
- Anghysondeb neu orlwyth wrth weithredu rheolaeth contract gan wahanol gomisiynwyr – yn arbennig ar gyfer y gwasanaethau VAWG sy'n fach, wedi'u seilio yn y gymuned ac yn cael eu harwain gan ddefnyddwyr gwasanaethau.

Lliniaru'r risg:

- ✓ **Mabwysiadu ymagwedd gymesur**
- Diffyg dadansoddiad o gydraddoldebau (gweler adran 4.3) sy'n golygu nad yw'r ffaith bod VAWG yn effeithio ar grwpiau penodol yn cael sylw digonol

Lliniaru'r risg:

- ✓ **Cynnal ymgysylltu ystyrion â sefydliadau ‘gan ac ar gyfer’**

Dylai comisiynwyr awdurdodau lleol fod yn ymwybodol wrth ddatblygu strategaeth o'r gofyniad cyfreithiol penodol yn Rhan 4 o Ddeddf Cam-drin Domestig 2021 i baratoi a chyhoeddi strategaethau ar gyfer cymorth mewn llety diogel, yn seiliedig ar yr asesiadau o anghenion y cyfeirir atynt yn Adran 3.2 uchod. Gellid crynhoi hyn fel pennod o fewn Strategaeth VAWG aml-asiantaethol ehangach cyn belled â'i bod yn diwallu gofynion y dyletswyddau newydd.

‘Mae gennym staff amrywiol, ac rydym i gyd yn bobl anabl - mae hyn yn wir bwysig oherwydd ei fod yn golygu bod goroeswyr yn adnabod eu hunain [ynom ni] ac yn gallu ymddiried ynom i'w helpu’

Cyfranogwr Grŵp Ffocws Galwad VAWG am Dystiolaeth, 2021

4.2.1 Datblygu'r strategaeth: Pwyntiau ymarfer

- ✓ Mae dwyn ynghyd grŵp amrywiol o ddiodefwr, goroeswyr, ymarferwyr ac eraill yn hanfodol i helpu i gynllunio'r ymagwedd – **mae amrywiaeth yn arwain at strategaeth well.**
- ✓ Mae angen ymrwymiad gan yr holl randdeiliaid allweddol. Mae angen cynnwys darparwyr gwasanaethau a goroeswyr er mwyn deall eu canfyddiad o'r dyfodol.
- ✓ Mae meddwl am weithredu cyn i'r broses ddechrau'n bwysig – does dim ots pa mor dda yw'r strategaeth os na chaiff ei gweithredu. Gweithredu yw'r cam sy'n troi strategaethau a chynlluniau'n gamau gweithredu. Mae'n hanfodol meddwl am fesurau llwyddiant - sut mae gallu yn y sector VAWG yn cael ei adeiladu a sut mae'r canlyniadau VAWG cenedlaethol yn cael eu defnyddio?
- ✓ Mae gwneud y strategaeth yn un y gellir ei gweithredu'n allweddol – rhaid iddi gynnwys nodau, camau gweithredu, cyfrifoldebau, atebolrwydd, adnoddau a therfynau amser sydd wedi'u mynegi'n glir. Rhaid i bawb ddeall y cynllun a'u rôl wrth ei gyflawni.
- ✓ Ni ddylai'r strategaeth gael ei hysgrifennu fel rhywbeth gorffenedig – mae strategaethau da'n hyblyg ac wedi'u llunio dros amser ac yn ymateb i newidiadau o ran angen.
- ✓ Mae cyfathrebu'r cynllun yn hanfodol i lwyddiant y gweithredu yn y dyfodol. Dylai fod cyfleoedd i gynulleidfa eang fod yn rhan o'r cyfathrebu, o Gynghorwyr awdurdodau lleol, darparwyr gwasanaethau, cynrychiolwyr o'r holl asiantaethau partner, defnyddwyr gwasanaeth a'r gymuned ehangach. Bydd cyfathrebu'r cynllun mewn fformat hygyrch a thrwy gyfryngau gwahanol yn helpu i sicrhau cymaint o ymgysylltu â phosibl.

4.3 Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus (PSED)

Mae adran 149 o Ddeddf Cydraddoldeb 2010 yn darparu ar gyfer Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus - mae hyn yn golygu bod rhaid i gyrff cyhoeddus ystyried yr effaith bosibl ar bob unigolyn wrth gynnal eu gwaith o ddydd i ddydd. Mae'n mynnu bod gan gyrff cyhoeddus sylw dyledus i'r angen i:

- dileu gwahaniaethu;
- hyrwyddo cyfle cyfartal; a
- meithrin perthynas dda rhwng gwahanol bobl wrth gyflawni eu gweithgareddau.

Mae'n bwysig bod ystyriaethau cydraddoldeb ac amrywiaeth yn cael eu hystyried ar draws prosesau comisiynu VAWG, o ystyried yr effaith anghymesur

'[Dylai] Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus ac asesiadau o'r effaith ar gydraddoldeb gael eu defnyddio'n rheolaidd gan leol awdurdodau ac asiantaethau statudol eraill i sicrhau bod menywod yn cael eu trin yn gyfartal'

Ymateb Galwad VAWG am Dystiolaeth, 2021

y gall y troseddau hyn ei chael ar wahanol grwpiau mewn cymdeithas. Mae cwblhau Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb yn un ffordd o arddangos eich bod wedi ystyried a fydd polisi neu benderfyniad yn effeithio'n wahanol ar bobl yn dibynnu ar eu nodweddion gwarchoddedig, a sut.⁷³

Nid yw'r Ddyletswydd Cydraddoldeb yn gosod gofyniad cyfreithiol i gynnal Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb. Fodd bynnag, bydd cadw cofnod o sut y gwnaed penderfyniadau'n helpu i ddangos sut yr ydych wedi ystyried y Ddyletswydd, ac mae'n arfer da gwneud hyn.⁷⁴

Un ystyriaeth allweddol wrth roi sylw dyledus i'r ffactorau a nodir yn y PSED ddylai fod i asesu i ba raddau y gallai fod angen addasu'r dulliau o gynorthwyo goroeswyr i gymryd rhan weithredol ac ystyrion yn y gymuned leol yn dibynnu ar y nodweddion y goroeswyr hynny, a sut y gallai newidiadau mewn polisi o bosibl gael effaith negyddol neu gadarnhaol ar eu cyfranogiad mewn bywyd cyhoeddus.

Mae'n bwysig cydnabod bod ystod o ystyriaethau cydraddoldeb. Er enghraifft, oherwydd ffactorau amrywiol, gall gwasanaethau, yn anfwriadol, anwybyddu anghenion rhai grwpiau, er enghraifft, menywod ifanc ag anabledau neu fenyw ifanc ag anabledau o gymuned lleiafrifoedd ethnig. Mae hefyd yn bwysig ystyried gwahaniaethau gofodol a allai greu rhwystrau o ran mynediad, er enghraifft, poblogaethau gwledig yn erbyn trefol, diffyg gwasanaethau cymorth arbenigol i fenywod o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig a merched ac oedolion sydd wedi goroesi ar ôl dioddef cam-drin plant yn rhywiol. Wrth ystyried effaith gwasanaeth ar ethnigrwyddau gwahanol, mae'n bwysig osgoi cynnal asesiadau wedi'u fframio o amgylch un categori o 'ddu a lleiafrifoedd ethnig', gan y gall hyn arwain at ddealltwriaeth homogenaidd sy'n ei wneud yn fwy anodd asesu unrhyw faterion sy'n dod i'r amlwg rhwng gwahanol grwpiau lleiafrifol.

4.4 Dylunio manyleb (gwasanaeth)

Yn dilyn cyhoeddi bwriadau comisiynu VAWG, un o'r dogfennau allweddol yw'r fanyleb y manylir arni yn y contract. Mae rhai o nodweddion pwysig manyleb VAWG wedi'u nodi isod.

4.4.1 Rhagymadrodd

Dylai manyleb gwasanaeth ddechrau gyda disgrifiad byr o natur a chwmpas y gwasanaeth sydd ei angen, y grŵp defnyddwyr y bydd y gwasanaeth yn cael ei ddarparu ar ei gyfer a diben a nodau cyffredinol y gwasanaeth. Dylai hyn gynnwys dadansoddiad o ddioddefwyr a goroeswyr o VAWG sydd hefyd ag anghenion ychwanegol, megis:

- problemau iechyd meddwl

⁷³ Gellir gweld rhagor o wybodaeth am nodweddion gwarchoddedig yma [Nodweddion gwarchoddedig | Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol \(equalityhumanrights.com\)](https://www.equalityhumanrights.com/en/what-we-do/our-approach-to-equality/assessing-impact)

⁷⁴ Mae rhagor o wybodaeth ynghylch a oes angen asesiadau o'r fath ai peidio ar gael yn:

<https://www.gov.uk/government/publications/letter-to-ministers-on-public-sector-equality-duty-assessments>

- dibyniaeth ar gyffuriau neu alcohol
- anabled
- rhwystrau iaith
- statws mewnfudo ansicr
- dim hawl i arian cyhoeddus

Mae egwyddorion neu werthoedd y cytunir arnynt yn lleol sy'n sail i'r gwasanaeth fel arfer yn cael eu cynnwys ar yr adeg hon yn ogystal â gwybodaeth berthnasol am weithio mewn partneriaeth yn yr ardal hon. Gall fod yn ddefnyddiol hefyd gynnwys esboniad/diffiniad o unrhyw dermau technegol a ddefnyddir yn y ddogfen yn ogystal â chefnidir diweddar y gwasanaeth neu'r grŵp cleientiaid, er enghraifft a yw'n wasanaeth newydd neu'n un sy'n bodoli eisoes?

Dylid ei gwneud yn glir o'r cychwyn cyntaf a yw manyleb y gwasanaeth yn seiliedig ar unrhyw safonau cenedlaethol a thargedau cysylltiedig, neu ganllawiau cenedlaethol neu leol eraill fel y bo'n briodol neu ddadansoddiad lleol o anghenion.

4.4.2 Disgrifiad o'r gwasanaeth i'w ddarparu

Dylai'r adran hon roi disgrifiad llawnach o faint a natur y gwasanaeth sydd ei angen a dylai ganolbwyntio ar yr asesiad o anghenion (Adran 3: Dadansoddi), gan gynnwys gwybodaeth am:

- Y gwahanol grwpiau cleientiaid sydd angen gwasanaethau e.e. y rhai sy'n wynebu rhwystrau lluosog, dioddefwyr o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, plant a dioddefwyr hŷn, dioddefwyr byddar ac anabl, dioddefwyr LGBT, dioddefwyr gwrywaidd a chyflawnwyr
- Y lleoliad daearyddol a lledaeniad y gwasanaethau – i ymateb i faterion hygrychedd ac anghenion cymorth
- Sut y bwriedir i oroeswyr a defnyddwyr gwasanaeth eraill gael eu hatgyfeirio neu y byddant yn cyrchu'r gwasanaeth e.e. yn ystod amseroedd brig digwyddiadau megis gyda'r nos ac ar benwythnosau
- Unrhyw feini prawf cymhwysedd ar gyfer y gwasanaeth a fydd yn gweithredu

4.4.3 Safonau a thargedau penodol ar gyfer y gwasanaeth

Dylai'r adran hon fanylu ar y canlyniadau a'r targedau allbwn penodol i'w cyflawni. Mae angen gwahaniaethu rhwng y rhai sy'n ofynion a'r rhai lle mae gan y darparwr rywfaint o hyblygrwydd. Mae'n arfer da cael cydbwysedd rhwng canlyniadau, allbynnau a mewnbynnau. Mae angen cyfyngu canlyniadau i dri neu bedwar mater hanfodol, sy'n ystyrllon, yn fesuradwy ac yn gysylltiedig â fframweithiau canlyniadau cenedlaethol.

Er mwyn helpu'r darparwr gwasanaeth i ddeall sut mae'r ffactorau hyn yn cyd-fynd â gofynion cyffredinol y gwasanaeth, efallai y bydd modd cynnwys llwybrau gofal enghreifftiol ar gyfer y gwahanol grwpiau cleientiaid e.e. goroeswyr sy'n wynebu rhwystrau

lluosog, goroeswyr o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, goroeswyr byddar ac anabl, goroeswyr LGBT ac ati.

Dylid comisiynu gwasanaethau yn seiliedig ar safonau cenedlaethol perthnasol ar gyfer y gwasanaeth hwnnw. Dylai enghreifftiau o arferion gofynnol a gofynion polisi mewn manyleb ymwneud yn benodol â'r Safonau Cenedlaethol Craidd a Rennir⁷⁵.

4.4.4. Trefniadau monitro

Dylai trefniadau monitro gysylltu'n agos ag Adran 3: Dadansoddi, a darparu'r modd y gall comisiynwyr fodloni eu hunain bod y gwasanaethau a ddarperir yn diwallu'r lefelau a'r safonau a'r anghenion y cytunwyd arnynt mewn ardal leol mewn ffordd gymesur. Dylai comisiynwyr fod yn ymwybodol o'r ffaith bod y gwasanaethau hyn yn cefnogi pobl sy'n wynebu heriau cymhleth ac felly nad yw adfer bob amser yn unionlin.

Dylai'r fanyleb nodi'n glir beth yw disgwyliadau'r comisiynydd o ran y darparwr gwasanaeth yn mynychu cyfarfodydd ac yn rhannu gwybodaeth, gan gynnwys dysgu am sut mae gwasanaethau'n defnyddio'r hyn y maent yn ei ganfod am effaith eu gwasanaethau a phrofiadau goroeswyr i fwydo i mewn i'w gwaith parhaus. Gall fod yn ddefnyddiol cynnwys amserlen o gyfarfodydd a'r prif eitemau ar yr agenda fel atodiad i'r fanyleb.

Yn ogystal â'r dangosyddion perfformiad y disgwylir i'r darparwr adrodd arnynt, mae angen amlinellu unrhyw drefniadau monitro eraill megis ymweliadau monitro, cwynion neu'r posibilrwydd o hapwiriadau.

Mae methiant i gydymffurfio ag ansawdd gwasanaeth a materion eraill fel arfer wedi'i gynnwys yn y contract neu'r atodlen sy'n manylu ar amodau'r cytundeb ac ni ddylid ei gynnwys ym manyleb y gwasanaeth.

Mae'n bwysig cydnabod y gallai comisiynwyr fod yn dosbarthu cyllid i ddarparwyr gwasanaeth lluosog y mae angen iddynt hwy yn eu tro adrodd arnynt, ac felly mae'n fuddiol i'r math o wybodaeth sy'n cael ei chasglu a'i hadrodd fod yn gyson.

4.5 Dylunio manyleb (gwasanaeth): Pwyntiau ymarfer

- ✓ Wrth gomisiynu gwasanaethau, dylid cydnabod yr arbenigedd o fewn y sector VAWG, megis **darpariaeth arbenigol i fenywod o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig a darpariaeth arbenigol ym maes cam-drin rhywiol i fenywod**. Er enghraifft, dylai comisiynu nodi'n weithredol ddarpariaeth 'gan ac ar gyfer' gyda hanes profedig o waith yn yr ardal/gymuned leol.

⁷⁵ [Shared-Standards-Whole-Documents-Final-30.11.2016.pdf \(womensaid.org.uk\)](#)

- ✓ Mae'r sector VAWG wedi datblygu **atebion arloesol**, effeithiol, dros nifer o ddegawdau i faterion cymhleth a dylid rhoi'r rhyddid iddynt feithrin a thyfu eu cynnig gwasanaeth yn ystod oes y trefniant ariannu.
- ✓ Dylai natur, hyd a maint y cytundeb **gadw'r arbenigedd o fewn y sector** a'u presenoldeb o fewn y gymuned.
- ✓ Dylid monitro a gwerthuso gwasanaethau gan ddefnyddio Fframwaith Canlyniadau a argymhellir – gweler adran 6.

4.6 Astudiaeth Achos: PCC Essex

Ym mis Ionawr 2016, dyfarnodd Comisiynydd Heddlu a Throsedd Essex gontract o 5 mlynedd, am werth cyffredinol o £3.4 miliwn i gonsortiw m o ganolfannau argyfwng trais rhywiol lleol i ddarparu cymorth arbenigol i oedolion a phlant sy'n ddiodefwrwr a goroeswyr treisio a cham-drin rhywiol ar draws y sir.

Mae SERICC – Gwasanaethau Arbenigol Treisio a Cham-drin, Argyfwng Trais yn Southend-on-Sea (Canolfan Argyfwng Treisio SOS) a CARA (Canolfan Gweithredu ar Dreisio a Cham-drin) yn elusennau annibynnol sydd wedi dod at ei gilydd i ffurfio Partneriaeth Argyfwng Treisio Essex 'Synergy' (ERCP) i ddarparu gwasanaethau cymorth arbenigol i oedolion a phlant y mae cam-drin rhywiol yn effeithio arnynt, gan gynnwys trais rhywiol ac ymosodiadau rhywiol, ac i oedolion sy'n ddiodefwrwr a goroeswyr cam-drin plant yn rhywiol.

Er bod trais yn erbyn menywod a merched wedi cynyddu mewn amlygrwydd yn ystod y blynyddoedd diwethaf, roedd gwreiddiau'r gwaith hwn o asesiad o anghenion a gynhaliwyd yn wreiddiol yn 2014 ac a adnewyddwyd yn 2017 a nododd fylchau daearyddol o ran cymorth cam-drin rhywiol arbenigol ac o ran y gwahaniaeth mewn maint rhwng gallu gwasanaethau cymorth ac unigolion sy'n ceisio cael mynediad.

Argymhelliad allweddol o'r asesiad anghenion a gynhaliwyd ac o sgysiau gyda darparwyr gwasanaethau a diodefwrwr oedd bod yn rhaid i wasanaethau fod yn hygyrch, yn hyblyg ac wedi'u teilwra i anghenion unigolion. Ymagwedd y CHTh fu integreiddio cymorth i ddiodefwrwr, gan gynnwys cwnsela, eiriolaeth, therapi a gwasanaeth brysbennu "un drws ffrynt", i mewn i un contract i sicrhau cysondeb ac eglurder llwybrau cymorth. Roedd y dull hwn yn lliniaru'r risgiau sy'n gysylltiedig â llu o grantiau tameidiog, rowndiau ariannu blynyddol a lluosog cyllidwyr/comisiynwyr. Roedd y canlyniad yn golygu bod sefydliadau cymorth yn rhydd i ganolbwyntio ar fuddsoddi mewn, datblygu a darparu cymorth.

Mae'r contract 5 mlynedd sengl wedi rhoi'r lle a'r cyfle ar gyfer dulliau arloesol newydd. Mae hyn wedi cynnwys gwasanaeth llywio - gwasanaeth brysbennu mynediad arbenigol y gall diodefwrwr a goroeswyr gysylltu ag ef i gael cymorth.

Yn ogystal â chomisiynu'r gwasanaethau cymorth hyn i ddioddefwyr, mae PCC Essex wedi cydweithio â phartneriaid cyfiawnder troseddol a diogelwch cymunedol eraill i ddatblygu strategaeth bartneriaeth i leihau cam-drin rhywiol gan gynnwys ffocws newydd ar gyflawnwyr, y system cyfiawnder troseddol ac atal.

Adran 5: Gwneud

5.1 Rhagymadrodd

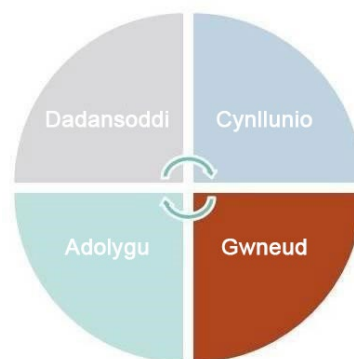
5.2 Datblygu'r farchnad

5.3 Meithrin gallu

5.4 Comisiynu ar gyfer amrywiaeth y farchnad

5.5 Pwyntiau ymarfer

5.6 Astudiaeth achos: Cyngor Dinas Wolverhampton

5.1 Rhagymadrodd

Mae'r adran hon o'r pecyn cymorth yn nodi rhai o'r agweddau allweddol ar y cam gweithredu comisiynu, gan gynnwys:

- Datblygu'r farchnad
- Meithrin gallu
- Cydgynhyrchu
- Comisiynu ar gyfer amrywiaeth y farchnad

5.2 Datblygu'r farchnad

Cyflwynodd Deddf Gofal 2014 ddyletswyddau ar awdurdodau lleol yn Lloegr i hwyluso marchnad fywiog, amrywiol a chynaliadwy ar gyfer gofal a chymorth o ansawdd uchel yn eu hardal, er budd eu poblogaeth gyfan, ni waeth sut y caiff y gwasanaethau eu hariannu. Er bod hyn yn ymwneud yn bennaf â gweithgarwch a reoleiddir ac a gofrestrir, gellir cymhwyso'r un egwyddorion i ddarparu gwasanaethau VAWG. Yn bennaf, dylai comisiynwyr geisio nodi pa sgiliau presennol ac arbenigedd sector sy'n bodoli yn eu hardal. Dylid meithrin y perthnasoedd hyn yn barhaus ac nid yn unig ar adeg comisiynu.

Mae'n bwysig bod **cytundeb lleol ar sut beth yw 'da'** a sut y caiff hyn ei gyflawni. Mae profi meddal ar y farchnad neu ymgysylltu cyn y farchnad - sgwrs anffurfiol gyda rhanddeiliaid - yn arbennig o ddefnyddiol wrth fesur diddordeb mewn gwasanaeth arfaethedig a helpu i'w lunio er mwyn sicrhau y byddai modd ei gyflawni ar ôl ei gomisiynu. Mae'n bosibl bod y sector VAWG, gan gynnwys sefydliadau llai, angen rhywfaint o gymorth gyda seilwaith a deall y broses gaffael. **Mae cydgynhyrchu ag ystod amrywiol o ddarparwyr o'r sector VAWG yn hanfodol.** Mae'n hanfodol i gomisiynwyr gydnabod bod y sector ei hun yn cynnwys darparwyr 'gan ac ar gyfer' mwy, llai ac arbenigol, y mae

llawer ohonynt â'r adnoddau lleiaf ond eto'n darparu gwasanaethau o ansawdd uchel i'r unigolion yr effeithir arnynt gan VAWG. Bydd cydgynhyrchu sy'n cydnabod ac yn ymgysylltu ar draws yr amrywiaeth hon yn gwneud y ddarpariaeth yn fwy effeithiol, trwy weithio mewn partneriaeth â'r bobl sy'n defnyddio eu gwasanaethau.

5.3 Meithrin gallu

Beth bynnag fo'r mecanwaith ariannu a fabwysiadir a'r llwybr dyfarnu a ddewisir, mae cael y gwerth cymdeithasol gorau posibl a gwerth am arian yn golygu **rhoi cyfle cyfartal i bob darparwr posibl** i ddangos sut y maent yn cymharu, a sut y gallant wneud gwaith da o ddiwallu gofynion. Mae'n debygol y bydd hyn yn cynnwys ceisiadau gan wasanaethau lleol sydd wedi'u hen sefydlu ac sydd â hanes cryf, yn ogystal â sefydliadau newydd neu arloesol sydd wedi dod at ei gilydd i lenwi bwlch yn lleol. Mewn llawer o achosion, bydd proses dendro gystadleuol hefyd yn denu ceisiadau gan sefydliadau mwy neu genedlaethol, a all fod yn newydd sbon i'r ardal a sy'n edrych i ymestyn eu cyrhaeddiad. Dylai proses deg a chyfiawn weithio ar gyfer pob un o'r chwaraewyr hyn a chaniatáu ar gyfer asesiad o ba mor dda y gallant ddarparu gwasanaethau lleol effeithiol, gan ganiatáu dewis o ystod amrywiol o gynigion sydd wedi'u hystyried yn dda.

Fel rheol, **po fwyaf cymhleth yw'r broses dendro, y mwyaf dwys o ran adnoddau y gall fod i gynigwyr**. Mae hyn yn llai o broblem i sefydliadau mwy, a allai fod â thîm penodol ar gyfer ysgrifennu cynigion.

Efallai y bydd gan sefydliadau rhanbarthol a chenedlaethol fwy o brofiad o'r broses dendro ei hun – rhywbeth a all fod yn anodd i sefydliadau lleol ei gronni os nad ydynt wedi byw trwy gylchoedd comisiynu lleol mynych. Mae rhan o greu maes chwarae mwy cyfartal ar gyfer tendrau cystadleuol yn cynnwys strwythur y tendr ei hun a'r prosesau ar gyfer sgorio cynigion (er enghraifft creu lotiau llai a bod â chymhareb cost/gwerth addas). Mae ymagwedd gymesur yn hollbwysig, gan wneud y broses mor syml a hygyrch â phosibl i gymryd rhan ynddi. Gall cymryd ymagwedd gymesur hefyd leihau'r pwysau ar gomisiynwyr, trwy ofyn am y wybodaeth sydd ei hangen yn unig.

Mae VAWG yn rhyng-gysylltu â llawer o sectorau eraill ac mae goroeswyr yn defnyddio gwasanaethau eraill (iechyd meddwl, camddefnyddio sylweddau, gwasanaethau plant, cyfreithiol, tai, ac ati). Mae perthnasoedd sefydledig cadarnhaol yn y we hon o wasanaethau yn well i ddefnyddwyr gwasanaethau ac yn fwy cost effeithiol i gomisiynwyr na darparwr newydd sydd angen amser i sefydlu a dylid gwerthfawrogi hyn a'i sgorio yn unol â hynny.

Mae cyflymder a strwythur y broses dendro ei hun hefyd yn bwysig i'w ystyried er mwyn osgoi diystyru'n ddamweiniol y darparwyr arbenigol a allai fod yn y sefyllfa orau i ddarparu gwerth da yn lleol – bydd angen amser ar sefydliadau llai sydd â llai o adnoddau i ymateb i gynigion gan na fydd ganddynt dimau arbenigol sy'n ymroddedig i ysgrifennu cynigion wrth iddynt gael eu cyhoeddi. Bydd eu cyfranogiad hefyd yn cael ei gefnogi trwy roi digon o rybudd cyn unrhyw broses gomisiynu sydd i ddod.

'Mae darparwyr mwy yn gallu cystadlu yn well ar gyfer cynigion cystadleuol, sy'n canolbwyntio'n bennaf ar wasanaethau generig ar gyfer cam-drin domestig ... Mae darparwyr arbenigol ar gyfer menywod a phlant du a lleiafrifoedd ethnig yn tueddu i fod yn llai ac yn methu â chystadlu'

Ymateb Galwad VAWG am Dystiolaeth, 2021

Fel y nodir uchod, ni ddylid cymryd bod y term 'gwerth am arian' yn golygu'r gost uned isaf - dylai comisiynwyr ystyried goblygiadau ac arbedion cost lawn gwasanaeth, gan gydnabod, er enghraifft, y gallai fod gan wasanaethau arbenigol 'gan ac ar gyfer' gost uned uwch ond eu bod darparu cymorth mewn ffordd na all eraill ac a all leihau costau i wasanaethau eraill ymhellach ymlaen.

5.4 Comisiynu ar gyfer amrywiaeth y farchnad

Wrth ddatblygu dull comisiynu cynhwysol, mae'n bwysig deall y cynnig gwasanaeth presennol a sut mae hyn yn diwallu anghenion grwpiau amrywiol. Dylai pob defnyddiwr gwasanaeth neu ddefnyddwyr posibl gwasanaeth gael **dewis ystyrion**, y gellir ei ddarparu trwy farchnad amrywiol. Mae cydgynhyrchu'n ffordd dda o ddeall beth mae defnyddwyr gwasanaeth a darparwyr gwasanaethau eu hangen o'r farchnad a thrwy gael y sgysiau hynny, gall comisiynwyr weithio tuag at gynnig mwy amrywiol. Bydd hyn yn galluogi comisiynwyr i cael gwell dealltwriaeth o'r gwahanol arbenigeddau y gellir eu cyflwyno a'r gwahaniaeth y mae'r rhain yn ei wneud i'r rhai sy'n defnyddio gwasanaethau. Dylai Comisiynwyr fod yn onest am yr hyn sy'n cael ei gynnig drwy ddatblygu datganiad o sefyllfa'r farchnad a chyhoeddi pa wasanaethau sydd ar gael, yn ogystal â nodi a mynd i'r afael â rhwystrau i fynediad i'r farchnad ar gyfer darparwyr arbenigol.

5.5 Gwneud: Pwyntiau ymarfer

- ✓ Mae cyflymdra proses yn ffactor mawr o ran lefelu'r maes chwarae. Mae darparu **rhybudd eang a chynnar o'r holl gyfleoedd caffael**, a gwneud yn siŵr bod y amserlen gomisiynu'n ddigon hir i annog cynigion gan ddarparwyr llai (naill ai'n unigol neu mewn consortia) yn hollbwysig. Efallai y bydd yr amserlen symud arfaethedig hefyd yn effeithio ar allu darparwyr neu gonsortia llai i wneud cais.
- ✓ Mae caniatáu digon o **le i ateb cwestiynau** hefyd yn allweddol. Mae hyn yn cynnwys rhedeg sesiynau briffio ar gyfer darparwyr, digwyddiadau 'Cwrdd â'r Prynwr' a chyhoeddi cyswllt a enwir ar gyfer ymholiadau gan ddarparwyr posibl. Mae ateb cwestiynau a chynnal digwyddiadau agored yn cyd-fynd â darparu proses agored a theg. Dylai Comisiynwyr gymryd gofal bod gan bob cynigydd fynediad at yr un wybodaeth,
- ✓ Mae **tryloywder** yn bwysig, yn ogystal â bod yn glir ynghylch meini prawf gwerthuso ar ddechrau'r broses.
- ✓ Mae darparu **adborth defnyddiol** am gynigion aflwyddiannus yn brofiad dysgu defnyddiol i rai darparwyr, gan fod tendrau yn dod o gwmpas yn gymharol anaml.
- ✓ Mae gorchmynion gwahardd ar gyfer ymgeiswyr aflwyddiannus yn mynd yn groes i'r Compact⁷⁶ ac ni ddylid eu defnyddio.

⁷⁶ [Y Compact- \(nao.org.uk\)](http://nao.org.uk)

- ✓ Bydd sicrhau bod yr holl ddogfennaeth yn hygyrch, yn gryno, yn rhydd rhag jargon ac yn cynnwys trosolwg clir o'r amcanion a'r amserlenni perthnasol yn helpu i sicrhau ansawdd a chynigion perthnasol.
- ✓ Ystyried buddsoddi mewn cymorth gan sefydliad annibynnol i ddatblygu meithrin gallu a sgiliau ymhlith darparwyr lleol e.e. gweithdai ysgrifennu cynigion - os oes cyfleoedd ar gyfer consortia neu is-contractio, gall hyn fod yn amhrisiadwy, gan y gall datblygu trefniadau partneriaeth a chonsortia cryf fod yn ddwys o ran amser a adnoddau.
- ✓ Lle mae cynigwyr yn bwriadu gweithio gyda gwasanaethau arbenigol fel is-contractwyr, sicrhau bod y broses asesu'n cymryd camau i sicrhau bod yr isgontractwyr hyn yn ymwybodol o'u cynnwys yn y cais a lle dyfernir cyllid, dilyn hyn drwodd i'r gyfundrefn reoli i sicrhau bod cyllid ac atgyfeiriadau yn cyrraedd y gwasanaethau arbenigol yn ôl y disgwyl.

5.6 Astudiaeth Achos: Cyngor Dinas Wolverhampton

Mewn ymateb i'r cynnydd mewn achosion o gam-drin domestig yr adroddwyd amdanynt yn ystod COVID-19, ceisiodd Cyngor Dinas Wolverhampton gynyddu'r cymorth arbenigol sydd ar gael i oroeswyr cam-drin domestig. Addawodd Comisiynydd Heddlu a Throseddu Gorllewin Canolbarth Lloegr fuddsoddi mwy mewn darpariaeth arbenigol yn yr ardal i sicrhau bod goroeswyr yn gallu cyrchu'r cymorth cywir gan sefydliadau sydd yn y sefyllfa orau i ddiwallu eu hanghenion.

Er mwyn sicrhau bod y cyllid ychwanegol yn cael ei wario'n effeithiol, ildiodd arweinwyr awdurdodau lleol i arbenigedd darparwyr arbenigol yn yr ardal leol i lywio'r proses comisiynu. Ymgynghorodd yr awdurdod lleol â gwasanaethau cam-drin domestig arbenigol yn rheolaidd i gryfhau eu dealltwriaeth o angen lleol. Trwy ymgysylltu ystyrion, casglodd y cyngor ddata ansoddol ar brofiadau ymarferwyr cam-drin domestig ar y rheng flaen yn ystod y pandemig. Ceisiodd arweinwyr awdurdodau lleol sefydlu partneriaethau gwaith cryf gyda gwasanaethau arbenigol yn yr ardal. Dangoswyd ymrwymiad y cyngor i ymgysylltu ystyrion a gweithredol trwy ymroddiad i fynd y tu hwnt i ofyn am ddata ar gyfer yr asesiad anghenion yn unig. Mewn un achos, gwahoddwyd gwasanaethau arbenigol i eistedd ar y panel recriwtio wrth gyflogi arweinydd newydd ar Gam-drin Domestig. Roedd mynd ar ôl partneriaethau diffuant a pharhaus gyda rhanddeiliaid lleol yn golygu bod darparwyr arbenigol yn teimlo eu bod yn rhan o'r broses gwneud penderfyniadau mewn perthynas â gwasanaethau cam-drin domestig. Hefyd roedd cynnwys sefydliadau arbenigol yn agos hefyd yn cryfhau dealltwriaeth y cyngor o cam-drin domestig yn ogystal â gwerth gwasanaethau cam-drin domestig arbenigol.

Roedd darparwyr cam-drin domestig arbenigol yn gallu cefnogi'r cyngor i adeiladu asesiad cywir o angen a mynd ar drywydd comisiynu hyblyg, a oedd yn seiliedig ar canlyniadau goroeswyr. Roedd ymgysylltu â staff cam-drin domestig rheng flaen yn dangos bod angen mwy o gyllid i oroeswyr heb unrhyw hawl i arian cyhoeddus (NRPF) yn ogystal â menywod

o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig. Defnyddiwyd mewnwelediadau o drafodaethau lleol i sicrhau bod gwasanaethau'n ymateb i anghenion goroeswyr. Yn dilyn y dyletswyddau newydd a osodwyd ar awdurdodau lleol i ariannu cymorth i oroeswyr mewn llety diogel, yn ogystal â chyllid brys ychwanegol yn ystod COVID-19, fe wnaeth yr awdurdod lleol sicrhau bod hyblygrwydd wedi'i integreiddio i'r broses gomisiynu. Edrychodd trafodaethau lleol hefyd ar ffyrdd o wella cymorth arbenigol presennol, gan gasglu data ar ystod o ddarpariaeth, gan gynnwys cwnsela a lles emosiynol goroeswyr mewn llochesi.

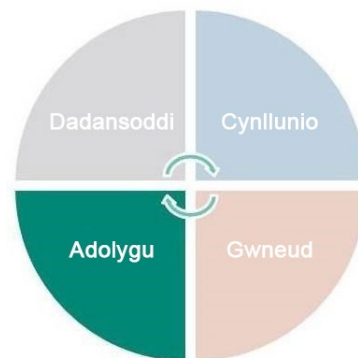
Roedd trafodaethau gydag ymarferwyr rheng flaen lleol hefyd yn dangos bod angen gwella cymorth arbenigol yn yr ardal ar gyfer goroeswyr o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig. Mewn ymateb i'r canfyddiadau, edrychodd y cyngor ar ffyrdd arloesol o gryfhau cydgynhyrchu ac ymgynghori. Arweiniodd hyn at y comisiynydd yn darparu cyllid i wasanaethau lleol i sefydlu fforwm ar gyfer y rheini o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, yn ymroddedig i gefnogi menywod sy'n goroesi cam-drin domestig. Defnyddiwyd mewnwelediadau cenedlaethol o'r Prosiect No Woman Turned Away gan Ffederasiwn Cymorth i Fenywod Lloegr hefyd i ddarparu cyd-destun hollbwysig yn yr asesiad o anghenion a gynhaliwyd yn 2021.⁷⁷

Fe wnaeth y dull hwn alluogi'r cyngor i wella cynaliadwyedd gwasanaethau arbenigol yn yr ardal a sicrhau bod y goroeswyr mwyaf agored i niwed o gam-drin domestig yn gallu cyrchu'r cymorth sydd ei angen arnynt. Roedd gwasanaethau a gomisiynwyd yn gallu cynyddu'r ddarpariaeth o leoedd gwelyau ar gyfer goroeswyr NRPF o 10% ac roedd cymorth arbenigol i oroeswyr o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig wedi'i ymgorffori mewn contractau presennol. Ymhellach, parhaodd y cyngor i ymgysylltu'n barhaus â ddarparwyr arbenigol i lywio'r gwaith o lunio cytundebau'r dyfodol. Sicrhaodd hyn fod y manylebau gwasanaeth yn adlewyrchu'n gywir yr angen newidiol i oroeswyr gyrchu cymorth arbenigol a bod cyllid yn cael ei ddefnyddio i gynyddu gallu'r sefydliadau arbenigol sydd â'r sgiliau gorau i gefnogi goroeswyr.

⁷⁷ Cymorth i Fenywod. (2020) Dim unman i Droï ar gyfer Plant a Phobl Ifanc: Dogfennu Teithiau Plant a Phobl Ifanc i Llochesi. Bryste: Cymorth i Fenywod.

Adran 6: Adolygu

- 6.1 Rhagymadrodd
- 6.2 Safonau Cenedlaethol a Rennir
- 6.3 Mesur canlyniadau
- 6.4 Pwyntiau ymarfer
- 6.5 Astudiaeth achos: Cernyw ac Ynysoedd Sili

6.1 Rhagymadrodd

Mae'r adran olaf hon o'r pecyn cymorth yn canolbwyntio ar adolygu effaith gwasanaethau, a ddylai fod yn rhan o gylch parhaus o fesur canlyniadau i ddefnyddwyr gwasanaethau. Mae'n cynnwys amlinelliad o safonau gwasanaeth a'r hyn sy'n gyffredin rhyngddynt.

Mae'n arfer da adolygu a myfyrio ar bob agwedd ar y gwasanaethau a ddarperir, ond mae mesur taith y defnyddiwr gwasanaeth yn ddangosydd da o ganlyniadau llwyddiannus.

6.2 Safonau Cenedlaethol a Rennir

Datblygwyd set o Safonau a Rennir ar Gynaliadwyedd y Sector Cenedlaethol yn 2016 gan aelodau o Weithgor Cynaliadwyedd VAWG: Imkaan, Rape Crisis England & Wales, Respect, SafeLives a Chymorth i Fenywod.⁷⁸ Mae gan bob un o'r sefydliadau hyn set o safonau ansawdd gwasanaeth sydd wedi'u cynllunio i fynd i'r afael â'u gwaith arbenigol unigryw, sef:

- **Imkaan:** gwaith gyda menywod a merched o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig sydd wedi profi trais a cham-drin
- **Rape Crisis Cymru a Lloegr:** mae canolfannau aelodau'n gweithio gyda goroeswyr treisio, trais rhywiol, cam-drin plant yn rhywiol a chamfanteisio'n rhywiol ar blant (i nodi nad yw pob Canolfan Argyfwng Trais yn darparu gwasanaethau i ddynion a bechgyn neu blant)
- **Respect:** gwaith gyda goroeswyr a chyflawnwyr gwrywaidd
- **SafeLives:** gwaith i roi terfyn ar gam-drin domestig i bawb
- **Cymorth i Fenywod:** gwaith i roi terfyn ar gam-drin domestig yn erbyn menywod a phlant

Yn unigol, gall safonau o'r fath ysgogi gwelliannau ansawdd (NICE, 2014)⁷⁹ a darparu meincnodau ar gyfer darparwyr gwasanaethau, cyllidwyr a chomisiynwyr ynghylch

⁷⁸ [Shared-Standards-Whole-Documents-Final-30.11.2016.pdf \(womensaid.org.uk\)](#)

⁷⁹ Y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (2014) *Canllaw proses safonau ansawdd*, Manceinion: NICE Health a'r Gyfarwyddiaeth Gofal Cymdeithasol.

graddau a chymysgedd y gwasanaethau a ddylai fod ar gael, pwy ddylai eu darparu, a'r egwyddorion a'r sylfaen ymarfer y dylent weithredu ohonynt.

Mae'r safonau a rennir yn helpu comisiynwyr i sicrhau y gellir defnyddio'r safonau annibynnol yn genedlaethol ac yn lleol at ddibenion comisiynu ar y cyd. Nis bwriedir i fod yn 'annibynnol' ond maent wedi'u cytuno fel safonau craidd dynodedig a rennir, sef y safonau gofynnol sy'n gyffredin i bob un o'r pum sefydliad sy'n aelodau.

Yng Nghymru, mae Llywodraeth Cymru wedi cefnogi datblygiad Safonau Ansawdd Gwasanaeth Cenedlaethol Cymorth i Fenywod Cymru ar gyfer gwasanaethau arbenigol.⁸⁰

Mae'r safonau gwasanaeth dilynol hefyd wedi'u datblygu ar gyfer gwasanaethau sy'n cefnogi dioddefwyr a goroeswyr gwrywaidd:

- Rhwydwaith Cam-drin Domestig Dynion: Safonau Ansawdd ar gyfer Gwasanaethau sy'n Cefnogi Dioddefwyr/Goroeswyr Gwryw Cam-drin Domestig⁸¹
- Partneriaeth Goroeswyr Gwrywaidd: Safonau Gwasanaeth Gwrywaidd ar gyfer sefydliadau sy'n gweithio gyda dynion a bechgyn yr effeithir arnynt gan gam-drin rhywiol, treisio a chamfanteisio rhywiol⁸²

Yn ddelfrydol, dylai rhaglenni cyflawnwyr hefyd gael eu hachredu gan Respect⁸³ lle bo'n berthnasol ac ystyried rhaglenni sy'n targedu'r cyflawnwyr mwyaf mynych neu'r rhai sy'n achosi'r niwed mwyaf, megis Drive.⁸⁴

Bydd y Strategaeth Ariannu Dioddefwyr sydd ar ddod hefyd yn anelu at gyflwyno safonau comisiynu cenedlaethol ar gyfer yr holl wasanaethau cymorth i ddioddefwyr, gan gynnwys gwasanaethau VAWG. Byddant yn cyd-fynd â safonau presennol a disgwylir iddynt weithio ar y cyd â hwy, gan ddarparu disgwyliad cryf o ran ansawdd y gwasanaeth.

6.3 Mesur canlyniadau

Canlyniadau yw'r deilliannau, y buddion a'r newidiadau sy'n codi o'r gwaith sydd wedi'i gomisiynu a gallent gynnwys canlyniadau i oroeswyr, gan gynnwys plant fel dioddefwyr yn eu rhinwedd eu hunain, a'r gymuned leol (er enghraifft, cynnydd mewn diogelwch fel y'i mesurir gan llai o erledigaeth). Mae'n hollbwysig i gomisiynwyr fesur canlyniadau a gwerth am arian yn effeithiol oherwydd:

- Maent yn galluogi comisiynwyr i sefydlu i ba raddau y mae darparwyr gwasanaethau yn effeithiol o ran cyflawni newidiadau dymunol a chyfrannu at y strategaeth gyffredinol yn lleol – mae'r dysgu hwn yn hanfodol i gefnogi gwelliant parhaus gwasanaethau. Gall rhai canlyniadau o ddarparu gwasanaethau fod yn

⁸⁰ <https://www.welshwomensaid.org.uk/wp-content/uploads/2021/12/WWA-NQSS-Introduction-2021-1.pdf>

⁸¹ [Safonau Gwasanaeth - Rhwydwaith Cam-drin Domestig Dynion \(mdan.org.uk\)](http://mdan.org.uk)

⁸² [Safonau Gwasanaeth Gwryw - MSP - Y Bartneriaeth Goroeswyr Gwryw](#)

⁸³ [Safon Respect | Respect](#)

⁸⁴ [Amdanom ni – Prosiect Drive](#)

annisgwyl, yn syndod, neu hyd yn oed yn negyddol. Mae hefyd yn rhoi cyfle i nodi anghenion sy'n dod i'r amlwg ac i fwydo i mewn i gomisiynu yn y dyfodol.

- Mae gwerthusiad cadarn o ganlyniadau'n galluogi darparwyr i roi adborth ar yr hyn na weithiodd, yn ogystal â disgrifio eu cynnydd yn ôl y canlyniadau y cytunwyd arnynt ar ddechrau'r cyllid.
- Gall alluogi cymhariaeth a pherfformiad gwasanaeth meincnodi defnyddiol os caiff fframwaith mesur canlyniadau sy'n ymestyn ar draws yr holl wasanaethau VAWG ei ddatblygu gyda darparwyr gwasanaethau.
- Yn ogystal, fel rhan o'r Strategaeth Ariannu Dioddefwyr, bydd y Llywodraeth yn ceisio manylu ar ganlyniadau craidd cenedlaethol (a metrigau cysylltiedig) ar gyfer gwasanaethau cymorth i ddioddefwyr, y dylai comisiynwyr eu hystyried.

6.4 Adolygu: Pwyntiau ymarfer

- ✓ Ni ddylai'r perffaith fod yn elyn i'r da. Mae gwasanaethau VAWG yn amgylcheddau heriol i gasglu data manwl ar ganlyniadau, gan fod materion yn ymwneud â chyfrinachedd, rheoli cleientiaid mewn argyfwng, pwysau amser, adnoddau a sgiliau a gallu dilyn i fyny yn ddiogel i ddeall a oedd canlyniadau'n cael eu cynnal dros gyfnod o amser. Mae'n hanfodol ymgynghori â darparwyr i greu dull cadarn, ymarferol a chymesur a fydd yn darparu data defnyddiol heb amsugno gormod o adnoddau nac ymyrryd â'r gwasanaethau a ddarperir.
- ✓ Dylid ymgynghori â darparwyr gwasanaeth ar ganlyniadau perthnasol a ffyrdd ymarferol o fesur cynnydd yn gynnar yn y broses. Dylai'r canlyniadau gwasanaeth-benodol hyn gysylltu'n rhesymegol ag amcanion strategol ehangach y strategaeth leol.
- ✓ Mae coladu data sy'n berthnasol i ddeall y mathau o ddarparwyr y mae'n well gan ddefnyddwyr gwasanaethau eu cyrchu yn llywio'r gwaith o ddylunio gwasanaethau e.e. ar gyfer darparwyr VAWG arbenigol sy'n gweithio ar draws gwahanol gymunedau, maent yn debygol o ddarparu gwasanaethau sy'n dangos canlyniadau ehangach sy'n gysylltiedig â chynyddu gwydnwch, annibyniaeth, cynhwysiant cymdeithasol a chyfiawnder.
- ✓ Mae llai yn fwy weithiau o ran ansawdd data. Dylai swm y data sydd eu hangen ac amllder yr adrodd fod yn gymesur â maint a phwysigrwydd strategol y cyllid. Hyd yn oed pan ddaw'n fater o drefniadau mwy, bydd gofyn i wasanaethau rheng flaen gasglu casgliad llai o fetrigau canlyniadau sy'n canolbwyntio'n fwy manwl bydd yn darparu data gwell na darnau mawr o ddata, ac efallai na fydd pob un ohonynt yn hanfodol i wneud penderfyniadau.
- ✓ Mae cytuno ar y canlyniadau a'r metrigau penodol i'w cyflawni wrth ymgynghori â darparwyr gwasanaethau a defnyddwyr gwasanaethau'n caniatáu gwell dealltwriaeth o'r metrigau sydd fwyaf gwerthfawr o ran dwyn gwasanaethau penodol

i gyfrif. Bydd canlyniadau afrealistig neu wedi'u diffinio'n wael yn rhoi data dryslyd ac anefnyddiol.

- ✓ Nid oes diben ailddyfeisio'r olwyn o ran mesur canlyniad. Mae Rape Crisis Cymru a Lloegr, Imkaan, Ffederasiwn Cymorth i Fenywod Lloegr, Cymorth i Fenywod Cymru, SafeLives, Respect, y Male Survivor Partnership a'r ManKind Initiative i gyd wedi datblygu fframweithiau canlyniadau cenedlaethol ac offer casglu data sydd wedi'u teilwra'n benodol i anghenion darparwyr VAWG mewn ystod o leoliadau (gweler Atodiad II). Bydd defnyddio'r systemau profedig hyn yn lleol yn arbed amser ac ymdrech. Mae rhai o'r fframweithiau hyn yn gysylltiedig â rhaglenni 'mesur a rennir' cenedlaethol, a fydd yn caniatáu cymharu data lleol yn rhanbarthol ac yn genedlaethol.
- ✓ Gall cynnwys adran ddysgu naratif yn y datganiad monitro roi lle i ddarparwyr roi adborth am yr hyn na weithiodd cystal. Mae cwblhau llawer o lyfrau gwaith gyda setiau tebyg, ond ychydig yn wahanol o ddata, yn cymryd llawer o amser i ddarparwyr ac yn cyfyngu ar gomisiynwyr. Os yn comisiynu gwasanaethau ar y cyd, mae angen gweithdrefn adrodd safonol. Bydd hyn yn galluogi pob corff comisiynu i gasglu'r data sydd eu hangen arnynt mewn ffordd mor syml â phosibl, yn ogystal â chaniatáu ar gyfer cymharu defnyddiol.

6.5 Astudiaeth Achos: Cernyw ac Ynysoedd Sili

Mae Cernyw ac Ynysoedd Sili yn comisiynu gwasanaeth cam-drin domestig a thrais rhywiol integredig (DASV), sy'n darparu diogelwch, cymorth ac adfer i bobl yr effeithir arnynt gan DASV neu sy'n profi DASV a phobl sy'n ymwneud ag ymddygiadau camdriniol ac addysg a hyfforddiant i weithwyr proffesiynol ac ysgolion a cholegau. Mae'r gwasanaeth yn seiliedig ar rywedd ond yn gynhwysol o ran rhywedd ac yn darparu ar gyfer anghenion plant, pobl ifanc ac oedolion.

Comisiynir y gwasanaeth gan Bartneriaeth Cernyw Ddiogelach ac mae'n cael ei ariannu gan gyllideb gyfun; gyda thîm comisiynu strategol yn rhan o Dîm Diogelwch Cymunedol Cyngor Cernyw, yn arwain ar gyflawni.

Mae'r gyllideb gyfun a'r model comisiynu ar y cyd yn sicrhau bod y gwasanaeth yn diwallu angen amcanion strategol yr holl bartneriaid allweddol a demograffeg cleientiaid ac mae wedi cynorthwyo Cernyw Ddiogelach i bennu dull cydgysylltiedig o gomisiynu, caffael a gwariant ehangach. Mae wedi arwain at greu'r Grŵp Strategol, Comisiynu a Gweithredol ar y Cyd, sydd bellach yn llywio'r holl brosiectau, caffael a strategaethau ar draws Diogelwch Cymunedol, Gofal Cymdeithasol i Oedolion, Gofal Cymdeithasol Plant, Iechyd a Thai yng Nghernyw; yn ei dro yn lleihau gwariant ailadroddus, bylchau yn y ddarpariaeth a mwy o strategaethau a gwasanaethau a arweinir gan anghenion sy'n seiliedig ar drawma.

Mae llwyddiant y model comisiynu a'r gwasanaethau DASV integredig wedi'u tanategu gan y ffocws ar ymgysylltu â'r gymuned a barn ac anghenion aelodau o'r gymuned sydd

wedi cael profiad byw yn DASV. Mae popeth a ddarperir yn cael ei wneud gan ystyried yr argymhellion a'r adborth gan ddefnyddwyr gwasanaethau a'r gymuned ehangach.

Atodiad 1: Allwedd i eirfa ac acronymau

Gwasanaethau ‘Gan ac ar gyfer’: Gwasanaethau arbenigol sy’n cael eu harwain, eu dylunio a’u darparu gan ac ar gyfer y defnyddwyr a’r cymunedau y maent yn bwriadu eu gwasanaethu (er enghraifft, dioddefwyr a goroeswyr o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, dioddefwyr byddar ac anabl a dioddefwyr LGBT).

CCR: Ymateb Cymunedol Cydgysylltiedig

CSEW: Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr

CSP: Partneriaeth Diogelwch Cymunedol

DLUHC: Adran Lefelu i Fyny, Tai a Chymunedau

EIA: Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb

FGM: Anffurfio organau cenhedlu benywod

FCDO: Swyddfa Dramor, y Gymanwlad a Datblygu

HMICFRS: Arolygiaeth Cwnstabiliaeth a Gwasanaethau Tân ac Achub Ei Mawrhydi

IDVA: Cynghorydd Trais Domestig Annibynnol

ICBs: Byrddau Gofal Integredig

ICPs: Partneriaethau Gofal Integredig

ICs: Systemau Gofal Integredig

ISVA: Cynghorydd Annibynnol Trais Rhywiol

ITT: Gwahoddiad i dendro

ALI: Awdurdodau lleol

LGBT: Cyfeiriadeddau rhywiol a hunaniaethau rhywedd lesbiaidd, hoyw, deurywiol, trawsrywiol a lleiafrifol eraill.

MARAC: Cynhadledd Aml-Asiantaethol ar gyfer Asesu Risg

MASH: Hyb Diogelu Aml-asiantaethol

MoJ: Y Weinyddiaeth Gyfiawnder

NSE: Datganiad Cenedlaethol o Ddisgwyliadau

ONS: Y Swyddfa Ystadegau Gwladol

PCC: Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu

SARC: Canolfan Atgyfeirio Ymosodiadau Rhywiol

Gwasanaeth arbenigol: Gwasanaeth sydd wedi'i gynllunio'n benodol ac sydd â'r prif ddiben o gefnogi rhywun sy'n cael ei effeithio, neu sydd wedi'i effeithio gan gam-drin domestig, trais rhywiol a/neu unrhyw fath arall o VAWG.

VAWG: trais yn erbyn menywod a merched. Mae'r term 'trais yn erbyn menywod a merched' yn cyfeirio at weithredoedd o drais neu gam-drin sy'n effeithio'n anghymesur ar fenywod a merched. Mae troseddau ac ymddygiadau a gwmpesir gan y term hwn yn cynnwys treisio a throseddau rhywiol eraill, cam-drin domestig, stelcian, cam-drin ar sail 'anrhydedd' (gan gynnwys anffurfio organau cenhedlu benywod, priodas dan orfod, a lladd ar sail 'anrhydedd'), yn ogystal â llawer o rai eraill, gan gynnwys troseddau a gyflawnir ar-lein. Er ein bod yn defnyddio'r term 'trais yn erbyn menywod a merched', mae hyn yn cyfeirio at holl ddioddefwyr unrhyw un o'r troseddau hyn, gan gynnwys dynion a bechgyn.

Atodiad 2: Adnoddau

Gallai'r dogfennau dilynol fod yn ddefnyddiol ar gyfer darllen pellach:

Dogfennau'r Llywodraeth

Strategaeth Mynd i'r Afael â Thrais yn Erbyn Menywod a Merched

[Strategaeth Mynd i'r Afael â Thrais yn Erbyn Menywod a Merched \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

Deddf Cam-drin Domestig 2021

[Deddf Cam-drin Domestig 2021 \(legislation.gov.uk\)](https://legislation.gov.uk)

Cam-drin Domestig: Canllawiau Statudol Drafft

[Canllawiau statudol y Ddeddf Cam-drin Domestig - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk)

Cefnogi Dioddefwyr Gwryw Troseddau a Ystyrir VAWG⁸⁵

[Datganiad safbwynt ar ddioddefwyr gwrywaidd troseddau a ystyrir yn y strategaeth draws-Lywodraethol ar roi terfyn ar Drais yn Erbyn Menywod a Merched \(VAWG\) \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

Dyletswyddau newydd ar awdurdodau lleol i ddarparu cymorth cam-drin domestig mewn llety diogel yn Lloegr: Canllawiau Statudol

[Darparu cymorth i ddioddefwyr cam-drin domestig mewn gwasanaethau llety diogel cam-drin domestig - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk)

⁸⁵ I nodi y bydd fersiwn wedi'i diweddarau o'r ddogfen hon yn cael ei chyhoeddi yn 2022.

Strategaeth Mynd i'r Afael â Cham-drin Plant yn Rhywiol

[Strategaeth Mynd i'r Afael â Cham-drin Plant yn Rhywiol 2021 \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

Strategaeth Dioddefwyr

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/746930/victim-strategy.pdf

Cod Ymarfer i Ddioddefwyr Troseddu yng Nghymru a Lloegr

[Cod Dioddefwyr y Weinyddiaeth Gyfiawnder 2020 \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

Adroddiad yr Adolygiad o Dreisio o'r Dechrau i'r Diwedd ar Ganfyddiadau a Chamau

[Gweithredu Adroddiad yr adolygiad o Dreisio o'r Dechrau i'r Diwedd ar ganfyddiadau a chamau gweithredu \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

Dyletswydd Trais Difrifol

[canllawiau drafft - dyletswydd trais difrifol \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

[Dyletswydd Trais Difrifol: canllawiau asesu anghenion strategol - GOV.UK \(www.gov.uk\)](http://www.gov.uk)

Cadw Plant yn Ddiogel mewn Addysg 2021

[Cadw Plant yn Ddiogel mewn Addysg 2021 \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

Iechyd y cyhoedd sy'n canolbwyntio ar y gymuned: mabwysiadu dull system gyfan

[Iechyd y cyhoedd sy'n canolbwyntio ar y gymuned: mabwysiadu dull system gyfan](https://publishing.service.gov.uk)

Iechyd a lles: canllaw i ddulliau gweithredu sy'n canolbwyntio ar y gymuned

[Iechyd a lles: canllaw i ddulliau gweithredu sy'n canolbwyntio ar y gymuned](https://publishing.service.gov.uk)

Anghydraddoldebau iechyd: dulliau seiliedig ar le i leihau anghydraddoldebau

[Anghydraddoldebau iechyd: dulliau seiliedig ar le i leihau anghydraddoldebau](https://publishing.service.gov.uk)

Trais rhywiol ac aflonyddu rhywiol rhwng plant mewn ysgolion a cholegau

[Trais rhywiol ac aflonyddu rhywiol rhwng plant mewn ysgolion a cholegau \(publishing.service.gov.uk\)](https://publishing.service.gov.uk)

Mynd i'r Afael â Thrais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol:

Pecyn cymorth comisiynu cydweithredol ar gyfer gwasanaethau yng Nghymru

[vawdasv-toolkit_wales_web.pdf \(lloydsbankfoundation.org.uk\)](https://lloydsbankfoundation.org.uk)

Canllawiau Statudol ar gyfer Comisiynu Gwasanaethau VAWDASV yng Nghymru

<https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-05/statutory-guidance-for-the-commissioning-of-vawdasv-services-in-wales.pdf>

Canllawiau ar gyfer Strategaethau Lleol (Cymru)

<https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-06/guidance-for-local-strategies.pdf>

Safonau Gwasanaeth Cyflawnwyr Llywodraeth Cymru

[safonau-gwasanaeth-cyflawnwyr.pdf \(llyw.cymru\)](#)

Deddf Gwerth Cymdeithasol

[Deddf Gwerth Cymdeithasol: gwybodaeth ac adnoddau - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus

[Dyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus - GOV.UK](#)

Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus yng Nghymru

[Asesiadau o'r effaith ar gydraddoldeb | Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol \(equalityhumanrights.com\)](#)

Canllawiau Statudol Anffurfio Organau Cenedlu Benywod

[Canllawiau statudol aml-asiantaethol ar anffurfio organau cenedlu benywod - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

Canllawiau Statudol Priodasau dan Orfod

[Yr hawl i ddewis: canllawiau'r llywodraeth ar briodasau dan orfod - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

Fframwaith Comisiynu ar gyfer Cymorth Cam-drin Plant yn Rhywiol

[Fframwaith comisiynu ar gyfer cymorth cam-drin plant yn rhywiol - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

Chid House: Canllawiau Partneriaethau Lleol

[Cam-drin plant yn rhywiol: Child House - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

NHS England: Grantiau ar gyfer y sector gwirfoddol

<https://www.england.nhs.uk/wp-content/uploads/2015/02/nhs-bitesize-grants.rb.170215.pdf>

Adolygiad o Rannu Data: Dioddefwyr Mudol a Thystion Trosedd

[Adolygiad o rannu data: dioddefwyr mudol a thystion trosedd - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

Fframwaith Comisiynu ar gyfer Gwasanaethau Canolfannau Atgyfeirio Ymosodiadau Rhywiol i Oedolion a Phediatreg (SARC)

[SARCs-service-spec-contract-template-and-paed-framework.pdf \(england.nhs.uk\)](#)

Adroddiadau HMICFRS

Busnes pawb: Gwella ymateb yr heddlu i gam-drin domestig

[improving-the-police-response-to-domestic-abuse.pdf \(justiceinspectorates.gov.uk\)](#)

The Depths of Dishonour: Hidden Voices and Shameful Crimes

[the-depths-of-dishonour.pdf \(justiceinspectorates.gov.uk\)](#)

Adroddiad Arolygiad Terfynol Ymateb yr heddlu i Trais yn Erbyn Menywod a Merched

[Arolygiad i ba mor effeithiol y mae'r heddlu'n ymgysylltu â menywod a merched: Adroddiad terfynol \(justiceinspectorates.gov.uk\)](#)

Adolygiad o blismona cam-drin domestig yn ystod pandemig 2021

[Adolygiad o blismona cam-drin domestig yn ystod y pandemig: 2021 \(justiceinspectorates.gov.uk\)](#)

Arolygiad thematig ar y cyd o ymateb yr heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron i dreisio

[Arolygiad thematig ar y cyd o ymateb yr heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron i dreisio: Cam un: O'r adroddiad i'r heddlu neu benderfyniad y CPS i beidio â chymryd camau pellach \(justiceinspectorates.gov.uk\)](#)

Adroddiad Diweddarau Ymateb yr Heddlu i Gam-drin Domestig 2019

[Ymateb yr heddlu i gam-drin domestig: Adroddiad diweddarau \(justiceinspectorates.gov.uk\)](#)

Adnoddau pellach

NPCC a'r Coleg Plismona: Plismona trais yn erbyn menywod a merched: Fframwaith cyflawni cenedlaethol: Blwyddyn 1

[Plismona trais yn erbyn menywod a merched - Fframwaith cyflawni cenedlaethol: Blwyddyn 1 \(college.police.uk\)](#)

Canllawiau NICE: Trais a cham-drin domestig – gweithio aml-asiantaethol

[Trosolwg | Trais a cham-drin domestig: gweithio aml-asiantaethol | Canllawiau| NICE](#)

Awdurdod Llywodraeth Leol: Comisiynu a darpariaeth integredig

[Comisiynu a darpariaeth integredig | Cymdeithas Llywodraeth Leol](#)

Awdurdod Llywodraeth Leol: Comisiynu Adnoddau

[Adnoddau comisiynu | Cymdeithas Llywodraeth Leol](#)

Y Swyddfa Archwilio Genedlaethol: Pecyn Cymorth Comisiynu Llwyddiannus

[Pecyn Cymorth Comisiynu Llwyddiannus - \(nao.org.uk\)](#)

Sefydliad Banc Lloyds: Gwerth Bach

[Gwerth Bach \(lloydsbankfoundation.org.uk\)](http://lloydsbankfoundation.org.uk)

Safonau a Rennir y Sector Cynaliadwyedd

[Shared-Standards-Wole-Document-Final-30.11.2016.pdf \(netdna-ssl.com\)](http://netdna-ssl.com/Shared-Standards-Wole-Documents-Final-30.11.2016.pdf)

Sefyll Gyda'n Gilydd:

[Ceisio Rhagoriaeth —Sefyll Gyda'n Gilydd](#)

[Argymhellion Braenaru - Iechyd - Braenaru - Sefyll Gyda'n Gilydd](#)

Galop: Comisiynu ar gyfer Cynhwysiant

[LGBT Commissioning Guidance final.pdf \(mcusercontent.com\)](#)

Rape Crisis Cymru a Lloegr:

Safonau Gwasanaeth Cenedlaethol: [rcnss_partners_final.pdf \(rapecrisis.org.uk\)](#)

Dewrder, gwynwch ac arloesedd Canolfannau Rape Crisis yn ystod y pandemig Covid-19:

[Holding it Together \(rapecrisis.org.uk\)](#)

Cymorth i Fenywod:

Safonau Ansawdd Cenedlaethol: [Safonau Cenedlaethol 2019 \(golygwyd 2021\)](#)

[\(womensaid.org.uk\)](#)

Canllaw comisiynu (a ddatblygwyd gan Cymorth i Fenywod ac Imkaan): [Gweithio gyda chomisiynwyr - Cymorth i Fenywod](#)

Fframwaith canlyniadau cenedlaethol: [On Track - Cymorth i Fenywod](#)

Imkaan:

Safonau Ansawdd Achrededig: [Pecyn y Comisiynwyr Single Parts.indd \(netdna-ssl.com\)](#)

Isafswm Safonau Ymarfer Diogel:

[2016+ +Imkaan+ +Safe+Minimum+Practice +Standards.pdf \(squarespace.com\)](#)

SafeLives:

[Cymorth comisiynu | Safelives](#)

[Leading Lights: achrediad ar gyfer gwasanaethau cam-drin domestig | Safelives](#)

Mewnwelediadau ar gyfer Gwasanaethau Cam-drin Domestig: [Mewnweliadau ar gyfer gwasanaethau cam-drin domestig | Safelives](#)

Domestic Abuse Housing Alliance [Achrediad Cynghair Tai Cam-drin Domestig]

[Ein hymchwil a chyhoeddiadau - daha - Domestic Abuse Housing Alliance](#)

[\(dahalliance.org.uk\)](#)

Y Safon Respect (achrediad ar gyfer gwaith gyda chyflawnwyr cam-drin domestig)

[Respect Standard FINAL.pdf \(hubble-live-assets.s3.amazonaws.com\)](#)

Gwerthusiad o'r Prosiect Drive – Cynllun Peilot i Fynd i'r Afael â Chyflawnwyr Risg Uchel Cam-drin Domestig sy'n Achosi Niwed Uchel

[DriveYear3_UoBEvaluationReport_Final.pdf \(driveproject.org.uk\)](https://driveproject.org.uk/DriveYear3_UoBEvaluationReport_Final.pdf)

Pecyn Cymorth Respect ar gyfer Dioddefwyr Gwryw

[Respect-Toolkit-for-Work-with-Male -Victims-of-Domestic-Abuse-2019.pdf \(hubble-live assets.s3.amazonaws.com\)](https://hubble-live-assets.s3.amazonaws.com/Respect-Toolkit-for-Work-with-Male-Victims-of-Domestic-Abuse-2019.pdf)

Safonau Gwasanaeth Rhwydwaith Cam-drin Domestig i Ddynion

[Safonau Gwasanaeth - Rhwydwaith Cam-drin Domestig i Ddynion \(mdan.org.uk\)](https://mdan.org.uk/Safonau-Gwasanaeth-Rhwydwaith-Cam-drin-Domestig-i-Ddynion)

Safonau Gwasanaeth Partneriaeth Goroeswyr Gwryw

[Safonau Gwasanaeth Gwryw - MSP - Y Bartneriaeth Goroeswyr Gwryw](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/612421/Safonau-Gwasanaeth-Gwryw-MSP-Y-Partneriaeth-Goroeswyr-Gwryw.pdf)